N°. 39. Donderdag 25 September 1919. 19de Jaargang.

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

ORGAAN DER VEREENIGING

OOST EN WEST

Opgericht door Kolonel G. E. V. L. van Zuylen, 21 Maart 1900.

„Het Koloniaal belang is een algemeen Nederlandsch belang".

KANTOREN:
HOOFDBESTUUR . . . . } HEULSTRAAT 17, DEN HAAG.
INLICHTINGENDIENST . . . . . } TELEFOON 4519.

MEDEDEELINGEN of INGEZONDEN STUKKEN moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan de Presidente: HEERENGRACHT 7, DEN HAAG.

ADMINISTRATIE VAN HET „KOLONIAAL WEEKBLAD" HEULSTRAAT 17, DEN HAAG, TEL. 4519.

Voor *Administratie* en *Verandering van Woonplaats* wende men zich tot den Administrateur: HEULSTRAAT 17, Tel. 4519.
Voor *Advertentiën* tot de DRUKKERIJ TEN HAGEN, NOBELSTRAAT 20, Telefoon intercomm. 2793, beiden DEN HAAG.

INHOUD: Voor Slachtoffers Kloetramp. — Nogmaals „het SNEL naderend Einde van Java's kleine Landoverschot". — Persoverzicht. — Stemmen uit de Eur. Pers in Ned.-Indië. — Suriname. — Curaçao. — Wat de Inlander zegt. — Wat de Chinees vertelt. — Van Vreemde Koloniën en Verre Landen. — Oost- en West-Ind. Lit.-Overzicht. — Mededeelingen.

Voor Slachtoffers Kloetramp.

Alsnog ontvangen van de leden der Afdeeling Utrecht van de Vereeniging „Oost en West":

S. A. B. te Utrecht	*f*	5.—
Mevr. de Wed. Dr. P. G. B. te Utrecht	„	10.—
U. v. D. te Utrecht	„	1.—
M. U. v. U. Sch. te Utrecht	„	5.—
R. v. L. te Den Dolder	„	3.—
Mevr. F. H. v. L. v. d. B. te Utrecht	„	10.—
Mej. J. J. L. te Utrecht	„	5.—
Mevr. Wed. v. O. v. Sch. te Utrecht	„	5.—
Dr. A. A. P. te Utrecht	„	2.50
Dr. J. R. te Utrecht	„	2.50
C. R. R. te Utrecht	„	5.—
Mej. M. L. R. te Amersfoort	„	1.—
N. J. J. v. R. v. A. te Utrecht	„	3.—
S. te Putten	„	5.—
Mej. v. d. Sch. te Utrecht	„	5.—
J. C. S. te Huis ter Heide	„	25.—
U. S. te Utrecht	„	5.—
F. S. te Utrecht	„	5.—
S. U. Tj. te Utrecht	„	5.—
Prof. Dr. F. A. F. C. W. te Utrecht	„	10.—
Totaal ontvangen	*f*	118.—
Hiervan af aan porti en kosten van inning	„	5.36
Netto afgedragen	*f*	112.64

Utrecht, 13 September 1919.

De Penningmeester der afdeeling Utrecht van „Oost en West",
(w.g.) SOMERMEYER.

Nogmaals „het SNEL naderende Einde van Java's kleine Landoverschot".

Deze aangelegenheid nog eens overdenkende, bleek het mij noodzakelijk, om te preciseeren het woord „snel."

Gaat men uit van het feit, dat vanaf eind '15 tot eind '19 de totale oppervlakte der bouwgronden van 5.7 met 3.4 zal zijn toegenomen tot 9.1 millioen B., dan zou dit gemiddeld per jaar 8.50 d. B. beteekenen en zou men dus in 2 hoogstens 3 jaar, het 1½, hoogstens 2 millioen B. bedragende restant „woesten grond" hebben doen verdwijnen. Maar, niet alles wordt zoo heet gegeten als het van het vuur komt; zoo ook hierbij. Het zou n.l. van oppervlakkigheid en onkunde getuigen, indien men het voor eind '18 aangegeven totaal van 8.865 d. B. als punt van vergelijking aannam. Hiervan moet n.l. zuiverheidshalve eerst 1000 à 1100 d. afgetrokken worden; over den oorsprong van dit getal kan hier niet uitgewijd worden; belangstellenden verwijs ik terzake naar de „Indische Gids" en het „Koloniaal Tijdschrift" van Juni '19: in welk laatste de inlandsche landbouw van Java en Madoera in het Koloniaal Verslag over '16 is behandeld.

Er is reden te over, om hetzelfde te doen t.a.v. dit deftige door de Grondwet voorgeschreven Staatsstuk over '17; want daarin is deze landbouw, met een totale waarde van 6 à 700 millioen gulden op eene allermiserabelste wijze behandeld; men is met berispelijke lichtzinnigheid, men zou bijna zeggen leeghoofdigheid, over dit belangrijke, zoo niet belangrijkste onderwerp van de vrij vele uit dit Staatsstuk, heengegleden en heengehuppeld. Het is daarom dan ook hard noodig en eene ernstige plicht, om met de vereischte grondigheid en nauwkeurigheid van dezen bleeknenzigen en totaal uitgemergelden en hopeloos verzwakten patiënt eene juiste diagnose te maken en daarna de therapie vast te stellen; want hij kan er gelukkig met vrij geringe moeite en middelen weer „boven op" worden gebracht. Over dit boeket van Koloniale rapportage-bloemen hangt en kleeft bizonder veel en dik spinweb en stof: het is er op gevallen van de bureau-plafonds en het kantoormeubilair, waaronder en te midden waarvan het zoo lang heeft gestaan; het is daardoor geworden een hoogst onwelriekende en verbleekte ruiker, samengesteld uit de „flora burocratica"; men zou geneigd zijn er aan toe te voegen „indica", maar dat zou onjuist en onbillijk zijn, want het is geen monopolie van Indië, eerder is „indica" een geslacht of zelfs soort van die groote familie burocratica mondialis of universalis. Krijgen die bloemen eenige tijd regen en zonneschijn in den „kouden grond", dan worden ze spoedig genoeg weer geurig, fleurig, kleurig en keurig; en daartoe is gelukkig niet zoo heel veel noodig; maar nu zijn ze nog treurig en vermiezerd door de benauwende lucht van archieven en antecedentenschimmel.

Maar keeren wij tot onze afgedwaalde moutons terug, n.l. Java's snel slinkend en verdwijnend bouwgrondenareaal, dan blijkt in nuchtere zakelijkheid 't volgende:

Na aftrek van die 1100 verkrijgt men het alsdan vergelijkbaar geworden getal 7776. Vergelijkt men dit met den stand van eind 1910, n.l. met 4707, dan blijkt de aangroei in die 8 jaren 3075 d. B. of 384 per jaar (a); vergeleken met 1900 is zij 3734 of 208 (b); met 1895 4067 of 177 (c). Nu komt het mij voor, dat men om verschillende redenen (b) kan aannemen als het minste, dat men als jaarlijksche aangroei verwachten kan voor den tijd na eind '18; want 18 jaar is een voldoend lang tijdsverloop voor de berekening van een stabiel gemiddeld; verder kan er hier niet op ingegaan worden. In ongeveer 8 jaar zou dit opleveren 1650 à 1700 d. B. en zou dus het restant der kolonisabele en cultivabele „woeste gronden" (siedlungsfähiges Oedland) ontgonnen zijn. Maar nu wil ik zeer gaarne aannemen, dat dit achttal jaren te zien zal geven eene sterk toenemende emigratie, verreweg het meest naar het in doorsnee zoo menschenarme Sumatra; ik hoop en wensch van harte, dat zij zeer

krachtig zij en dat daardoor jaarlijks gemiddeld 50 d. B. minder ontgonnen wordt; maar ook dan blijft er altijd nog een netto van ruim 150 B. 's jaars en zal Java's laatste kolonisatie- of vullings-periode 11 à 12 jaren duren.

Vergeleken met de ± 2000 jaar, die er tot heden toe verstreken zijn, om het $^{11}/_{12}$ gedeelte van Java te bewonen, te bezitten of te bezetten, door voortschrijdende ontginning, is 11 à 12 jaar zeer kort en kan men daarom met volle recht spreken van „*snel* naderende einde. Quod erat demonstrandum.

Wat nu het artikel in het *Koloniaal Weekblad* van 11 September aangaat, daarin is een hinderlijke fout ingeslopen; aangegeven werden „hectaren", dit moesten echter zijn vierkante K.M.; terwijl in het naschrift iets voorkomt, dat onduidelijkheid zou kunnen doen ontstaan. In den zin „daar men niet kan aannemen, dat er op *b*......" worden met *b.* bedoeld „Particuliere landerijen"; dit blijkt wel uit den zin, maar niet duidelijk genoeg.

SCHMüLLING.

Persoverzicht.

Onder het „Kerknieuws", in het *Alg. Handelsblad*, viel ons onlangs het volgende op:

Geen roeping voor Indië.

De Geref. Kerk te Amsterdam zag zich reeds tweemaal teleurgesteld bij het beroep van een derden missionairen dienaar des Woords voor haar zendingsterrein in de Vorstenlanden op Java.

Naar aanleiding daarvan klaagt „Noord-Hollands Kerkblad":

„Het is wel opmerkelijk, dat het zoo moeilijk valt voor het werk op het terrein van het Koninkrijk Gods in Indië de mannen te vinden, die geschikt en bereid zijn zich daarvoor te geven.

„De arbeid in Indië is schoon en veelbelovend. Bijna niemand, die in Indië werkt, begeert zijn arbeid weer te verwisselen met een werkkring in Holland. En toch is het aldoor tobben met het zoeken van mannen voor Indië.

„In Nederland zijn duizenden Christelijke onderwijzers. Indië smeekt om hulp, want aan onderscheidene scholen moet men kinderen afwijzen, omdat men geen leerkrachten heeft. Maar slechts enkele onderwijzers zijn bereid naar Indië te gan.

„In Holland zijn tal van artsen, gelukkig thans ook wel christelijke artsen. In de zendingshospitalen op Java is steeds gebrek aan geneesheeren; ook het Petronella-Hospitaal vraagt nog om twee artsen. Doch men moet soms maanden, zelfs jaren zoeken eer men iemand vindt, die bereid is den Heere in dit werk te dienen.

„Zou het nu ook zoo moeten gaan met de uitzending van een Dienaar des Woords?"

Het Werk van Joh. v. d. Steur.

„*Onze Kleine Bode*" No. 83, van September 1919 schrijft o.m.:

„Op 31 December 1918 had v. d. Steur ingeschreven 1691 kinderen en afgevoerd 1110 kinderen, zoodat toen aanwezig waren 581 kinderen. (Nu in 1919, 592 kinderen).

Van deze 581 kinderen houden er verblijf buiten de inrichting, maar komen toch ten laste van de inrichting, 49 kinderen, 16 kinderen zijn op de Mulo-school te Magelang, zoodat wij heden 62 kinderen hebben, welke voortgezet en meer-uitgebreid onderwijs kunnen volgen. Dit is zeker een mooi percentage.

Het aantal 46 (Technische en Normaal Scholen) kost ons per jaar en per kind aan school en kostgeld, kleeren, leermiddelen *f* 500.—. Een zorg dus van *f* 23.000.— per jaar.

De kinderen, welke wij te Magelang hebben, kosten ons in de tegenwoordige tijdsomstandigheden *f* 180.— per jaar en per kind. Aan Gouvernementssubsidie hebben wij *f* 32.000.— naar een maatstaf van *f* 80.— per kind en per jaar, gerekend voor 400 kinderen. (Nog eens, nu zijn er 592!).

Dit cijfer van *f* 80.— per jaar en per kind, is nog van 1903, toen er een andere levensstandaard was dan nu, nu de kinderen ons gemiddeld *f* 120.— per jaar en per kind kosten.

De Minister van Koloniën rekende toen zoo: de Staat $\frac{2}{3}$ van het kostende en de particuliere liefdadigheid $\frac{1}{3}$.

Ach mocht de Regeering eens bedenken dat deze maatstaf geheel verouderd is, want wij zijn financiëel met groote schreden aan het achteruit gaan in dezen duren tijd! En, lezer, mag ik op Uw steun hopen? Zij is dringend noodig?"

Uit een brief van Marie van der Steur, zijne echtgenoote:

„Wij hebben hier een zeer drukken tijd achter den rug. Ten eerste was juffrouw Otto 5 weken weg naar een broer dien zij hielp verplegen tot aan zijn overlijden. Intusschen kwamen de groote jongens thuis van elders met vacantie en heeft men die dan den geheelen dag over den vloer. Toen kwam Juni in het land en kregen de jongens hier vacantie. (Welk een zorg, als men denkt aan de aanwezigheid van zoo vele groote meisjes tevens. W. v. I.)

Gelukkig kwam juffrouw Otto de tweede week van de vacantie terug.

Tot overmaat van ramp had Jan in dien tusschentijd malaria aanvallen, gaat Marie voort, en dan moet ik zorgen dat de voorschriften van den dokter precies opgevolgd worden en dat is wat met zulk een patiënt! Hij is nu weêr geregeld aan het werk. Wel zie ik hem dikwijls met zorg aan, want het is heusch te veel voor één mensch, en de 27 jaren van inspanning laten zich gelden.

Mijn eigen gestel is veel sterker dan vroeger. Ik zie er ook naar het schijnt beter uit. Het scheelt ten minste veel bij Marie Graafstal. Zij kwam meer dood dan levend hier aan eenigen tijd geleden. Jan bracht haar naar het hospitaal. Zij is er een maand geweest. Ieder staat verbaasd over het wonder dat zij weêr verrezen is. Met Juli komt haar oudste, Piet, hier op de Mulo school.

Dan vertelt Marie van een meisje uit de inrichting die uit eigen keuze naar Tjikini, het Ziekenhuis te Batavia, was gegaan, om voor de verpleging te worden opgeleid. Daar werd zij in eens overspannen en bracht een nacht het heele Ziekenhuis in rep en roer! Naar Magelang teruggebracht, beleefde Marie van der Steur een nacht met haar, „dien zij niet licht vergeten zal". Het meisje moest wegens vervolgingswaanzin elders opgenomen worden.

. Dit nog bij al het andere! Wel terecht schrijft iemand ons na het lezen van dezen brief: „O, wat is Marie toch ook vol toewijding voor dit werk! 5 weken juffrouw Otto gemist, en dan alleen voor al die groote jongens en meisjes. Als zij geen kracht van Boven ontving, was het onmogelijk. Hoe zorgzaam schrijft zij over haren man, en hoe geduldig is zij onder alles".

In dezen brief vraagt de „huismoeder" ons ook weêr om allerlei waaraan zij behoefte heeft. Gelukkig stelden de vrienden, waaronder in de eerste plaats de cents-vereenigingen, ons in staat weêr eens een ouderwetsche kist te sturen met ruitjesgoed voor de meisjes, sokken, sajet, enz. enz. van allerlei wat

zij van noode hebben en zij in Indië veel slechter en veel duurder moeten koopen. Wij hopen ook dat Moeder van der Steur — de Nederlandsche — dezen keer minder moeite met het verzenden zal hebben als toen de N. O. T. nog zijn alvermogenden scepter zwaaide!

De thuiskomst van juffrouw Otto na hare afwezigheid van 5 weken om haren zieken broeder te verplegen, maakt ook weêr zulk een liefelijken indruk.

„Ik dacht dat ik te moe zou zijn — schrijft zij aan Mevrouw van Randwijck — om iets te kunnen uitvoeren, maar de allerliefste ontvangst en de terugkeer in eigen omgeving brachten mij al weêr een heel eind op streek. Mevrouw van der Steur stond met mijn kleine lieveling op den arm, op het station mij af te wachten. De kleine huilde van blijdschap en vroeg of ik nu nooit meer zou weggaan.

Thuis werd ik door alle 65 kinderen (de kleintjesafdeeling, haar speciale departement) omringd. In de eetzaal en op mijn kamer, overal stonden bloemen.

Uit een anderen brief van Joh. v. d. Steur:

Wij maken een moeilijken tijd door en teeren sterk achteruit, doch God zij dank hebben wij nog al het noodige.

Onze kinderen deden prachtige examens. Van de 21, welke ik te Djoedjakarta heb op de technische school, slaagden er 16. Van de 8 te Batavia slaagden er 6; van de 5 te Semarang, 3; dus totaal technici geslaagd 25 — van de 34. Van de Mulo school van de 14, 11 geslaagd. Bij de toelatingsexamens op de verschillende technische scholen slaagden allen. Ik mocht deze maand 20 jongens in betrekkingen plaatsen en 2 meisjes. De jongens die eindexamen deden werden onmiddellijk geplaatst in betrekkingen op *f* 150.— plus vrije woning. Mooi, niet waar?

Veel reden om God te danken.

Indische Herinneringen door O. P.

Onder dit hoofd lezen wij in *Het Vderland* o.m.:

„De jongeren, die nu bij dag en nacht in *up tot date* sneltreinen, auto's, motorfietsen en welhaast ook in luchtschepen over Indië vliegen, kunnen zich moeilijk een voorstelling maken van de bezwaren, waarmee men in vroeger jaren bij het reizen over land te kampen had. Zeker, men kon heerlijke tochten maken, vooral het gebergte in; de frissche lucht deed iemand uit de warme laaglanden herleven en men was onwillekeurig geneigd om te gaan zingen als men op drieduizend voet kwam. Maar langs de groote wegen in de vlakte is menige zucht aan menige beklemde borst ontsnapt bij het eindeloos voorthobbelen in den ouderwetschen reiswagen, toenmaals vrijwel het eenige vervoermiddel voor groote afstanden.

De hoofdweg over Java, het reuzenwerk van Daendels, was een uitkomst voor hen, die langere trajecten moesten afleggen, maar wat was het op dien honderden palen (één paal = anderhalf kilometer) langen weg ontzettend warm in die huizen op wielen met plaats voor tien en meer menschen binnenin en in den kattebak, voor de fourage, enz. en den sleep bedienden! Zes magere gouvernementsharddravers alias postpaarden er voor, die om de vijf paal verwisseld werden maar er toch nu en dan onderweg de bijl bij neerlegden en niet dan met de grootste moeite te bewegen waren zich en den wagen naar de eerstvolgende postloods voort te sleepen. Soms waren zij met geen gloeiende poken vooruit te krijgen en gingen er eenvoudig bij liggen. Dan was Leiden in last en stond men in de brandende zon zich al foeterende te oefenen in geduld en lijdzaamheid. Soms werd „even" bij een inlandsch hoofd gepleisterd en de wissels op hun beleefdheid getrokken waren niet gering; altijd en voor een ieder stonden zij klaar en men werd er nog beter bediend dan thuis.

Wat duurden intusschen die reizen ontzaglijk lang en, o wee! als het Westmoesson was. Regen was wel de onaangenaamste factor, dien men bedenken kon en bedierf alle genot. Dan moest de heele kast dicht, alle zeiltjes neer, geen kiertje liefst open, want door de kleinste opening kwam nog wel zooveel water, dat men al gauw doornat was. En aldoor het gekletter op de kap, niets te zien en door het lawaai onmogelijk elkaar te verstaan. De paardjes gaven het in hun onmacht telkens op, het trok te zwaar op den modderigen weg en dan stond men daar, zoolang de stortbui aanhield. En het kan in Indië stuursch regenen. Koetsier en loopers gaven ook den moed op en kropen maar zoolang onder den wagen. Wat er dan binnenin soms gemopperd en gezucht werd, vooral als men wat ongeduldig was van aard, als de familie nog al talrijk was en de kinderen het van angst op een huilen zetten, wat bij een hevige onweersbui niet te verwonderen was. Dan keken de ouders elkander wel eens vol wanhoop aan, voor zoover zij elkaar zien konden. Viel daarbij de duisternis in, dan begon het op een drama te gelijken. Gelukkig hielden zulke buien meestal niet zoo lang aan. Een echte motregen, als het den heelen dag en nacht mieserde, was veel leelijker, bepaald troosteloos en dan zocht men liefst zoo spoedig mogelijk ergens een onderkomen, waaraan het gelukkig meestal niet ontbrak. De wijze, waarop men dan met zijn geheele familie door wildvreemde menschen werd ontvangen en onthaald, was van dien aard, dat iemand, die nooit in Indië was geweest, zich daarvan geen flauwe voorstelling kon maken.

Het deed denken aan het verhaal van den verloren zoon. In den regel althans.

In de zeventiger jaren begon men met het aanleggen van spoorwegen, een zegen voor iedereen, die haast had en vooral voor de aandeelhouders van de Nederlandsch-Indische Maatschappij. Ook de trams deden hier en daar hun intrede. Denk intusschen niet, dat men aanstonds daarmee voor zijn plezier op reis ging. Die tijd was nog ver. Men kon sedert in een paar dagen uit Batavia alle grootere plaatsen op Java bereiken — om in de kleine plaatsen te komen was men altijd nog van de oude vehikels afhankelijk — maar dat waren dan ook een paar dagen van de reinste misère. Van zes uur 's morgens tot half acht ging het nogal — door de Preanger was het zelfs een mooie bergreis — maar dan begon de warmte al en nam steeds toe, hoe verder men kwam. Het dak van den wagon was eindelijk gloeiend heet en de reizigers zaten te puffen. Overal zon, aldoor zon, rusteloos voort, nu te midden van eindelooze, verschroeide vlakten, dan weer tusschen heuvels door langs een uitgegraven baan en zonder eenig uitzicht. Roet en stof te over, men at stof en ging er uitzien als een moriaan. Trof men geen kennissen aan of geen medereizigers geschikt om kennis mee te maken, b.v. een Chineesche familie, die met opgetrokken bloote beenen op de kussens zat, e.d., dan was het criant vervelend bovendien, ook al omdat lezen moeilijk was door het schudden der wagens. Treinen zonder restauratiewagens of andere moderne gemakken, die overdag reden, want nachttreinen zijn pas veel later ingevoerd. Gelukkig duurde het lijden betrekkelijk kort en was men gauw waar men wezen wilde.

Had men geen haast, dan was de ouderwetsche manier nog zoo kwaad niet. Men kon, waar men wilde, stilhouden om zich wat te verfrisschen, een stukje te eten, een glaasje te drinken — altijd voorraad genoeg — of van het mooie uitzicht genieten; langs veelal beschaduwde wegen, bevolkte desa's, drukke passars, hier of daar even pleisterende bij een fabrikant, Europeeschen of Indischen ambtenaar, waar gastvrijheid altijd nummer één op het programma stond. Men ging op weg wanneer men milde, 's morgens, 's middags, des noods 's nachts, al naar dat het 't best uitkwam en, was men nog niet te ver weg en bemerkte dat men iets vergeten had, dan keerde men eenvoudig terug om het te halen.

En reed men in een mooien maneschijn, liepen de paardjes in de avondkoelte flink door, dan was het een genot, vooral in de buurt van bergen, als door de zware slagschaduwen het landschap een fantastisch aanzien bood en het den schijn had, alsof alles rondom leefde en zich bewoog. Wat een opluchting ook als het regenen ophield. Vlug als katten rolden de bedienden en loopers de zeiltjes op, de koetsier klom weer op den bok en klapte met zijn lange zweep dat het een lust was. Dan zetten de loopers de paardjes aan en vooruit ging het weer met nieuwen moed, in de heerlijk opgefrischte natuur, één genot voor oogen en longen.

Een eigenaardigheid van het reizen was, dat de landsdienaren voor dienstreizen beschikking kregen over postpaarden, koetsier en loopers, maar zelf voor een vehikel moesten zorgen. Enkelen, die veel reisden, inspecteurs e.d., hielden er een eigen reiswagen op na, anderen moesten er en cas de besoin een huren of leenen en na afloop van de reis terug laten brengen door koelies, wat er nog al in hing. Vóor kortere trajecten, uit en thuis, gebruikte men zijn eigen rijtuigje. Dat heette allemaal groot transport, men declareerde een klein bedrag per paal en gaf koetsier en loopers een fooi. De postpaarden stonden onder beheer der Ambtenaren B. B. en, waren er door welke omstandigheden ook geen postpaarden disponibel, dan was men op groote reizen eenvoudig gesjochten en had maar te wachten tot er rossinanten kwamen opdagen, maar op kleine trajecten kon men in dat geval met eigen of gehuurd spul reizen; dan heette dat „klein transport" en declareerde men zeventig centen per paal, wat voor velen een niet onaardige bijslag was op het traktement en waarom dan ook wel eens meer „gereisd" werd dan voor den dienst strikt noodig was. Het was altijd meegenomen en men kon er allicht paard en rijtuig van op na houden.

Anders zag het reizen op de buitenbezittingen er uit, lang niet zoo geriefelijk. Van Padang naar de Bovenlanden b.v. moest men gebruik maken van de z.g. gouverneurs-paarden-posterij. Een Chinees was daarvan aannemer, leverde tegen zes uur 's morgens een brik-karretje op twee wielen met één paardje tuschen de boomen en één er buiten, het toom los en losjes verbonden aan het boompaard, zoodat het beest elk oogenblik uit zijn tuig kon loopen. In de kar links en rechts anderhalve zitplaats, dus voor één ouder en één kind en naast den koetsier nog een plaatsje. Wat ruimte onder de bankjes voor kleine pakjes en vooruit maar, jongens; om de vijf paal van paarden verwisselen, eerst naar Kajoe-Tanam, verder naar Padang-Pandjang en door naar Fort de Kock. Kwam daar 's avonds om circa tien uur aan, heerlijk opgefrischt door de koelie lucht op 2400 voet, en werd met open armen ontvangen in de hotels van moeder Wolff of moeder van Heumen. Verder op, waar dan ook heen, naar Noord, Oost of Zuid natuurlijk alles te paard of in draagstoel, want dan zat men midden in het gebergte. Overigens wat de gastvrijheid betrof, precies als op Java, en belandde men in een erg afgelegen kwartier, dan werd men eenvoudig niet losgelaten door gastheer en gastvrouw, die soms de hemel weet hoe lang, geen Europeaan te zien kregen. En een stilzwijgende conditie was, dat men van alles meebracht wat de beschaafde wereld oplevert, maar dáár, in de wildernis, zelfs op dagreizen afstand; niet te krijgen was. Toch heb ik meermalen versteld gestaan van de vindingrijkheid van sommige gastvrouwen in die eenzame oorden. Ik heb groente gegeten van papaja gemaakt!

Wat me nog voor oogen staat alsof het gisteren gebeurd is, is een terugreis van Fort de Kock naar Padang. Eerst ging het bergop, man, vrouw, twee kinderen en koetsier, tot halverwege Padang-Pandjang. Daar verwisselen van gespan en dan zoetjes aan naar de laagte. De groote kunst van den koetsier bestond daarin, dat de twee paardjes voor het karretje bleven, natuurlijk het boompaard eerst inhouden en langzaam, langzaam aan. Door de zwaarte werd de kar van zelf naar beneden gedreven en hoe langer dat duurde hoe grooter de vaart werd. Op het oogenblik, dat het boompaard zóó door de kar werd opgedrongen, dat het die niet meer tegenhouden kon, moest de koetsier de teugels vieren en de paardjes voortjagen, zóó, dat de kar vrij kon doorloopen, niet omsloeg en met den heelen inhoud in het ravijn terecht kwam. Waardoor weet ik niet, maar op eens viel het buitenpaard. Wij hadden al een suffisante vaart zoodat, toen het wiel over het beest heenging, we door den schok wel een voet in de lucht sprongen. Goddank was het losse haam over den kop van het paard gegleden en de verbinding kapot gerukt, anders waren wij misschien toch omgeslagen en als wij niet zoo'n vaart hadden gehad, weet ik niet of we in onzen angst niet geprobeerd zouden hebben er aan den achterkant uit te springen. Als verstijfd hielden we de kinderen tegen ons aangedrukt, maar onverstoorbaar, de teugels vast in de handen, strak voor zich uitziende reed die Maleier met het éene paard in vliegende vaart ons de Kota Padang-Pandjang binnen en bracht op den vlakken weg daar het beest tot staan. We waren als versuft en eerst toen we allen veilig en wel op den grond stonden, kwam ik tot het besef, aan welk gevaar we ontkomen waren. Den koetsier was het ook aan te zien, maar 't eenige, wat hij zei was: „Lampir Tjelaka, toewan!" (bijna een ongeluk, meneer!) Wij hadden er intusschen dien dag genoeg van.

In de Preanger — voor dat daar treinen reden — is aan een bekend Gouverneur-Generaal eens ongeveer hetzelfde overkomen; de snelle vaart in die postkar met drie paarden er voor maakte Z. E. zoo beangst, dat hij zich niet langer kon bedwingen, den koetsier toeriep: „tahan, berhenti!" (houd op!) en in zijn zenuwachtigheid de hand uitstak als om hem bij den arm te grijpen. Maar de Soendanees, die dat traject precies kende, wist hoe daar elke afleiding noodlottig kon worden en één verkeerde handgreep hen in den afgrond kon doen storten, brulde terug: „diem!" (stil!) Z. E., paf van zooveel brutaliteit, onthield zich toch van in te grijpen en redde daardoor zijn leven. Want met vaste hand bracht de koetsier het driespan veilig beneden, sprong toen van de kar en wierp zich op den grond met den smeekenden uitroep „ampoen!" (vergeving!) En die werd hem geschonken met nog een groote gift op den koop toe, nadat aan Z. E. was beduid, welk gevaar hij geloopen had en waaraan hij door het flink optreden van dien in het stof gebogen man ontkomen was.

Dit alles behoort intusschen tot het verleden. Indië

is met de rest van de wereld meegegaan; met de snelste en gemakkelijkste vervoermiddelen reist men nu naar de verstafgelegen plaatsen. Zon en regen zijn geen hinderpalen meer, men kan zich tegen alles wapenen. Zoo is het reizen over land nu ook dáár een genot te meer.

Stemmen uit de Eur. pers in Ned.-Indië.

De Indische Technische Hoogeschool.

„Met breed en mild gebaar ingezet, wordt de oprichting onzer Technische Hoogeschool met kracht en voortvarendheid doorgevoerd”, aldus het *Soer. Hbl.*

Bandoeng werd uitverkoren, vlak na het oogenblik, dat prof. K l o p p e r voet aan wal had gezet.

Met de algemeene strekking der plannen, het kweeken van technische krachten voor Indië in Indië zelf kan men zonder voorbehoud instemmen, al is het tekort aan hooggeschoolde technici lang niet zoo nijpend als meestal beweerd wordt.

Vast staat dat de capaciteit der verschillende landsdiensten voldoende is voor de hun opgedragen taak, zooals die bepaald wordt door de perken, door den begrootingswetgever gesteld in verband met de beschikbare middelen; ook staat vast dat de sterkte van het personeel bij bovengenoemde diensten verre is ten achter gebleven bij de toeneming der te verwerken bouwcredieten, zoodat ontwerpers en uitvoerders steeds zwaarder zijn belast, zonder dat de hoedanigheid van het werk merkbaar achteruit gegaan is.

De snelle ontwikkeling dezer landen zou, liet men alles blauw blauw, de oorzaak zijn, dat men vroeg of laat voor het feit van een plotseling tekort aan technici kwam te staan; immers zullen de particuliere bedrijven een steeds hoogere vlucht nemen en de bouwcredieten, den landsdiensten toegestaan, zullen de snelgroeiende maatschappelijke behoeften, zij het ook in gematigd tempo, moeten volgen.

Het moederland is geen bron, waaruit bij voortduring geput kan worden en op hulp uit het buitenland valt in deze tijden van crisis niet te rekenen.

Indië zal in de toekomst steeds meer op zich zelf aangewezen zijn in het gewinnen zijner technici.

Hiermede is wèl gezegd, dat het technisch onderwijs zóó moet worden georganiseerd, dat uit de ingezetenen van Indië, onafhankelijk van landaard en ras, aan technische kracht moet worden gewonnen, wat er in zit; „hiermede is echter niet gezegd, dat op stel en sprong en zonder uitstel er op moet worden aangestuurd, dat ook de leiders der technische bedrijven en diensten in en door Indië moeten worden gevormd, en wij gelooven heelemaal niet, dat door het op touw zetten van een Technische hoogeschool de mogelijkheid wordt geopend tot het klaarspelen op korten termijn van zulk een cultureel kunststuk als het klaarstoomen van Indiërs in Indië voor de leiding der techniek hier te lande.” Onder techniek iets meer te verstaan dan ontwerpen en uitvoeren en anders niet.

In veel kringen wenscht men het anders en die wensch wordt de vader van een, naar onze meening, onjuiste opvatting.

Naar alle menschelijke berekening zal de T. H. binnen afzienbaren tijd niet de bedrijfsleiders, de kopstukken leveren, die Indië over de geheele linie voor de economisch-technische aanvoering noodig heeft.

Volledigheid en gedegen wetenschappelijkheid van de opleiding uit technisch oogpunt zijn verzekerd.

Onderstellen we, ondanks allen twijfel, voldoende toeloop van studenten, nemen we aan dat de jongelui tot nu toe op Delft aangewezen, aan de Bandoengsche inrichting worden toevertrouwd, veronderstellen we zelfs een toestrooming uit die kringen, welke hun kinderen geen Europeesche opleiding geven kunnen, dan is het nog de vraag of er geboren zal worden een maatschappelijke stand van Indische bedrijfsleiders, uit Indië voortgekomen, door Indië gevormd en voor Indië werkend. Of zullen er slechts enkele bedrijfsleiders gevormd worden, die met al hun bekwaamheden niet meer dan de zwaluwen zullen wezen, die den zomer nog niet maken?

Volgens schr. zit de moeilijkheid hierin, „dat de Oost in zijn tegenwoordigen cultuurstaat, zoowel in den dieperen als in den meer oppervlakkigen zin, geen vormende omgeving aanbiedt.”

Gesteld, dat persoonlijkheden in aanleg zich laven komen aan den Boendoengschen Alma Mater, zoo zullen ze wellicht de techniek onder de volijverige knie krijgen, maar hun persoonlijkheid, hun karakter zal niet uitgroeien volgens de mate van hun aanleg, omdat Bandoeng geen omgeving biedt met beschavingsprikkels, evenmin als Batavia.

Bij de hoogere opleiding groeit de persoonlijkheid in hoofdzaak uit door het geestelijk contact met al datgene, wat de omgeving aan beschavingswaarden biedt, niet alleen op de collegebanken, maar vooral in de vereenigingen, de disputen, de vakorganisaties, de centra, waar de schoone kunsten beoefend worden of te genieten vallen. „Volgens de inwerking, die daarvan wordt ondervonden, voltrekt zich de differentiatie in knappe, handige technici en mannen, die, behalve dat ze knapheid en handigheid gewinnen, aanvangen hun talent voor organisatie en leiding te ontvouwen.”

Nederland staat in al deze genoemde zaken verre boven Indië. Schr. meent, dat men ten aanzien van het Indisch hooger onderwijs sukkelt met een afschuwelijk misverstand, door te meenen, dat men met een hoogeschool uit den grond te stampen, de beschaving en het beschavend milieu denkt te scheppen, „alsof niet immer de bestaande cultuur het universitair onderwijs heeft gedragen, dat op zijn beurt de uitbouwing en verdieping der cultuur heeft tot stand gebracht.”

De universiteit, zelfs de technische is pas dàn levensvatbaar en sociaal doelmatig, wanneer zij het product is van een bestaanden wil tot cultuur en een bereids gevestigde beschaving op bescheidener, om in onderwijstaal te spreken, middelbaar of zelfs maar uitgebreid lager plan. En anders blijft de hoogere opleiding, om niet te spreken van universitaire vorming, een schijnbeweging en zulke bewegingen zijn te gevaarlijker, naarmate ze stouter ter verheffing streven. Het bewijs leveren u de hoogeschool-experimenten in Engelsch-Indië, waarmee naast enkele voortreffelijke maatschappelijke krachten een voor zich zelf en anderen rampzalig wetenschappelijk proletariaat gekweekt is.”

Hoe het zij, Indië krijgt te Bandoeng zijn hoogeschool, die in zeker opzicht Delft zal overtreffen, daar in korter tijd en dies versneld tempo de Indische jongelingschap zal worden afgericht.

Indië zal door een ruimen toeloop van studeerenden hebben te bewijzen, dat het zijn hoogeschool waard is en de heeren studenten, dat ze de hoogeschool waard zijn.

Voorspellingen vallen op dit punt niet te doen; de promotors schijnen dit zelf in te zien.

De bedoeling schijnt te zijn twee soorten van ingenieurs af te leveren: voor de lagere en voor de hoogere functies.

Ofschoon schr. bedenkingen tegen het plan heeft, meent hij aan den anderen kant, dat het selecteeren van de bibit aan een leider als prof. Klopper best toevertrouwd is.

Schr. acht het voldoende bekend, dat veel Inlandsche studeerenden bereids in het moederland zijn weggeëxamineerd door even wèlmeenende als onverstandige intellectueele leiders. Zulke misbruiken zullen niet insluipen in Indië, zoolang prof. Klopper de teugels in handen houdt.

Evenwel meent schr. dat zelfs prof. Klopper niet bij machte zal zijn de invloeden te keeren van de ethici, de slappe wel te verstaan, en van de politici, als al te veel Indische jongens of bruine broeders sjeezen dan wel worden ingedeeld bij de technici van den tweeden rang.

,,Dus één van tweeën: men houdt vast aan de eischen en de groot opgezette inrichting levert een onevenredig aantal krachten af, vooraf als krachten van den tweeden rang aangeduid; of men laat zijn hoogste eischen vallen en we krijgen naar verhouding veel krachten van den eersten rang maar — in schijn.''

Maar waarom dan van de school geen inrichting van voortgezet en uitgebreid middelbaar onderwijs gemaakt?

Erger nog wordt het, wanneer menschen bij de aflevering voor vol zouden worden verklaard, die in de practijk halfwas krachten zouden blijken te zijn, maar die toch de hoogere functies zouden bestreven en na schifting door de practijk daar zouden belanden.

Schr. heeft een zwaar hoofd in het welslagen van deze proeve van hooger onderwijs, al is hij niet tegen hooger onderwijs voor Indië in dezen tijd.

,,Maar wat komen we verder met prachtige en nobele beginselen, wanneer de werkelijkheid zich niet leent tot hunne doorvoering?''

De fout is: men mikt te hoog en schiet over het doel heen.

Men stond voor twee feiten: het tekort aan technische krachten — niet aan leiders — in haast alle openbare en particuliere bedrijven, en de door enkelen, weinigen naar verhouding van de massa, uitgesproken behoefte aan een universiteit.

Vooropzettend, dat Indië zonder uitstel een hoogeschool moest en zou krijgen, moest er in verband met bovengenoemd feit een technische hoogeschool komen.

Technici van middelbare vorming, wat nog geen middelmatigheid behoeft te zijn, zal ze kunnen leveren, wanneer de Inlander zich tot de technische wetenschappen voelt aangetrokken. Maar dan make men van het instituut een middelbare inrichting. ,,Wij voorspellen vol vertrouwen, dat men na aanvankelijke proeven in de hoogere sferen tot een transformatie in die richting zal zijn genoopt.''

Uit een uitgebreid middelbare zou een hoogere technische school groeien, op het oogenblik, dat het land daar evenzeer rijp voor is, als het er behoefte aan heeft.

Met een uitgebreid middelbare vakschool had men kunnen voorzien in de nijpende behoefte aan kundige projectanten, uitvoerders. De menschen, die er heengaan zouden van te voren weten, hoe vèr de opleiding reikt en welke kansen ze opent om in de maatschappij te slagen. Teleurstelling tijdens de studie door bij de mindere soort te worden ingedeeld zou niet voorkomen. Men zou dan een stand van technici kweeken, aan wie meer dan thans het detailwerk bij het projecteeren kon worden overgelaten, alsook het opzetten van projecten van bescheiden omvang, dan zou men in het particuliere en bij het gouvernement kunnen komen tot een arbeidsverdeeling, die aan iedere organisatie van een groot bedrijf of een landsdienst behoort ten grondslag te liggen, n.l. een juiste toebedeeling van een leidenden en organisatorischen arbeid en het detailwerk aan de daarvoor in het bijzonder geschikte personen.

Opzichters en architecten projecteeren thans boven hun macht, worden aan ontwerpen en vraagstukken gezet, die zij met den besten wil ter wereld niet aan kunnen. Vandaar wijzigingen zonder eind en bij hen, die de algemeene leiding hebben, tijdverlies aan allerlei futiliteiten.

,,Het middelbaar karakter van het meerendeel van allen technischen arbeid, wijst zeer nadrukkelijk op de noodzakelijkheid, om een talrijk korps van technici van daarmee overeenkomende wetenschappelijke standing te kweeken, dus op de urgentie van een middelbare school, zooals hier bedoeld is.''

De toeloop naar een middelbaar instituut zou grooter zijn dan naar een hooge school, ,,vermits dat meer aanpast aan de concrete vermogens en aspiraties van een volk in opkomst, en het verloop als gevolg van de zwaarte der studie zou minder zijn.

De technische bovenlaag, nu overkropt met werk, zou ten deele van haar arbeid kunnen worden ontlast en met het nijpend gebrek aan ingenieurs ware het dan meteen gedaan. Men zou niet langer genoopt zijn alles aan te nemen, wat los en vast is. ,,Men zou geen menschen laten uitkomen, die u het hart doen vasthouden bij de gedachte, dat zij, dank zij zekere karaktereigenschappen als lijdzaamheid, plooibaarheid, serviliteit e. d. op een kwaden dag van gebrek aan gewicht omhoog zullen vallen, tot in de sferen van de leiding en organisatie toe.''

Achter de middelbare inrichting, zooals schr. zich die gedacht heeft, ziet hij de Technische Hoogeschool als een instituut, ,,dat in de toekomst noodzakelijkerwijze verrijzen zal op den grondslag van een economisch- en geestelijk-hooger ontwikkelde Indische maatschappij.''

,,Naarmate de Indische samenleving zich opwerpt tot een hooger economisch en intellectueel plan en daardoor de Indische belangen meer en meer coïncideeren met de belangen der Indiërs — om de ingezetenen van dit land kortweg zóó aan te duiden — zal bij die Indiërs de pertinente en alleszins gerechtvaardigde wensch ontstaan, om zelf naar de mate van de macht van hun intellect de leiding over de verzorging hunner belangen op zich te nemen, opzettelijk aan zich te trekken.

Tegen dat het zoover is, kan met recht worden gesproken van een bestaande, diep-gevoelde behoefte aan een hoogeschool. Alsdan rust op ons, de leiders, de plicht dit land zijn hooger onderwijs te geven; alsdan is ieder uitstel zoowel politiek als sociaal onverantwoordelijk. De hoogescholen, die bij de volheid des tijds verrijzen, zullen in tegenstelling met die van nu, die in de lucht hangen, een ondergrond hebben in den werkelijk aanwezigen drang der ingezetenen naar een hooger ontwikkelingsplan.''

Suriname.

,,Wie zal na den heer Hooft nu de eerste zijn, die zijn snakken naar Amerikaansche milliarden niet voor zich kan houden?''

Zoo vroegen wij in ons nummer van 11 September.

Het antwoord moet luiden: ,,*De Controleur*'' van 13 September.

,,Wij zitten zoo diep in den financiëelen put, dat wij allen de benauwdheid voelen. En toch ligt op het bureau van Z.Exc. de Vries Uncle Sam's offerte: ,, ,,Ik bied voor jullie West-Indischen rommel 7 milliard!'' ''

Uncle Sam zal zijn bod wel in dollars gedaan hebben, dus ƒ 17,500,000,000! Zelfs al houdt men rekening met de verminderde koopkracht van het geld, een redelijk bod en dat voor ,,rommel.''

Hoe houdt Minister de Vries, die het geld zoo goed zou kunnen gebruiken, zijn kalmte met zoo'n bod voor of naast zich? En hoe komt de Minister van Buitenlandsche Zaken, tot wien toch het bod gericht zal zijn, er toe zijn collega van Financiën zoo in verzoeking te brengen?

Wat een ,,vermogensaanwas'' zou dat voor de geheele natie zijn, wanneer men den ,,rommel'' van de

hand deed! En men zou hier niet kunnen spreken van „asking too much and giving too little", omdat wij niets gevraagd hebben, maar Uncle Sam het bod heeft gedaan.

In een boek dat wij onlangs lazen, „*The Virgin Islands of the United States of America*", (n.l. de voormalige Deensche Antillen) by L u t h e r K. Z a b r i s k i e, vonden wij een facsimile van de kwitantie van 25.000.000 dollars in goud (de koopsom van de eilanden) door den Deenschen gezant B r u n afgegeven aan den Secretary of the Treasury of the United States of America. Toen deze — de heer W i l l i a m G. Mc. A d o o — aan den Deenschen gezant de Treasury warrant overhandigde, merkte hij glimlachend op, dat deze vorm van betaling gekozen was omdat „the actual gold coin would weigh nearly forty eight tons." Als wij de kleinigheid, die, volgens „De Controleur", Uncle Sam geboden heeft voor onzen „West-Indischen rommel", in gold coin zouden willen betaald hebben, dan zou onze gezant een gewicht van om en bij de 13.440 ton in ontvangst hebben te nemen.

Gezant B r u n heeft zijn kwitantie met vaste hand geteekend, maar het zou ons niet verwonderen, als o n z e gezant niet zonder eenige emotie zijne handteekening onder onze kwitantie zette.

* * *

Uit Suriname wordt ons een zeer interressant nummer toegezonden van een in Britsch Guiana verschijnend blad „*The daily Argosy*" van 23 Juli. Daarin worden besproken de lezingen, kort nadat Amerika aan Duitschland den oorlog had verklaard, te Long Beach gehouden door twee hoogleeraren, E d w i n M. B o r c h a r d, professor in de rechten aan de Yale Universiteit en W i l l i a m R. S h e p h e r d, professor in de geschiedenis aan de Columbia Universiteit. De lezingen werden gehouden op de „National Conference on Foreign Relations" onder de auspiciën van de „Academy of Political Science". De „*Argosy*" verzekert, dat „these gentlemen are not especialliy famous as economists, either in their own country or in any other"......

Wat de heeren te beweren hadden? Omdat de Vereenigde Staten met de eilanden in en de landen om de Karaïbische Zee een uitgebreiden in- en uitvoerhandel drijven, moeten die eilanden en landen ook behooren tot de Vereenigde Staten. Annexionisme puur en simpel, maar niet door de wapens, een soort van pénétration pacifique.

De commercieele overmacht moet gevolgd worden door politieken invloed, enz. De Karaïbische Zee moet een Amerikaansch meer worden.

Prof. Shepherd zeide dat de Karaïbische Zee de toegang is tot het Panamakanaal. Tot onlangs waren er vier schakels in den Europeeschen keten dwars voor den ingang van het kanaal. De Deensche schakel is onlangs gekocht. Vroeg of laat moeten de drie andere in het bezit van de Vereenigde Staten komen.

Drie omstandigheden moeten dit bewerken. De eerste is „that we need those areas ourselves; the second is that the European owners do not, and the third is a natural consequence of the two preceding, namely that the owners ought to turn them over to us for the good of all concerned."

Men ziet het: simple comme bonjour. Engeland en Frankrijk moeten hun „Caribbean possessions" aan de Vereenigde Staten overdoen „as a fitting token of gratitude for our support" gedurende den oorlog.

Op de tegenwerping dat Groot Britannië, Frankrijk en Nederland nimmer hun koloniën zullen willen afstaan „no matter how much we may want them to do so", antwoordt de professor eenvoudig, dat dit is „a pure assumption." Als hij de „Argosy" leest, zal hij, voor zooveel Engeland betreft, misschien tot andere gedachten komen. In Frankrijk is een wetsontwerp aanhangig gemaakt om Martinique, Guadeloupe (en Réunion) tot departementen van het Rijk te maken.

En Nederland? Onze Regeering heeft verklaard, dat zij er niet aan denkt de West-Indische Koloniën af te staan, hetzij voor geld, hetzij zonder vergoeding.

Wij eindigen deze uitingen van Amerikaansch imperialisme met de aanhaling van de sympathieke woorden van den heer v a n V u u r e n, loco-burgemeester van den Haag op 19 dezer gesproken bij de ontvangst in de salons aan de Javastraat van het „Nationaal Congres voor de weerkracht van het Nederlandsche volk". Hij wees er op, dat wij tevreden zijn met wat wij hebben en geen duimbreed grond van anderer gebied verlangen en vervolgde: „Van onze koloniën geldt hetzelfde, wij zijn trotsch op haar bezit en verlangen niet naar uitbreiding ervan, doch wij zullen ook niet dulden, dat wie dan ook ze aanraakt en hebben den vasten wil ze tegen alle aanslagen te beschermen."

* * *

In „De Telegraaf" van 15 September — tweede Avondblad — een interview met den heer D. S. H u i z i n g a, oud-directeur van den landbouw in Suriname, waarin o.m. gezegd wordt, dat de cacao-aanplantingen „vrijwel geheel zijn te niet gegaan" en dat de cacao-cultuur „vrijwel van de baan" is. Wij betwijfelen het of deze onjuiste mededeelingen door den heer Huizinga gedaan zijn. In 1918 werd nog 2.468.363 K.G. cacao naar New York verscheept.

Evenmin is het juist, dat de goudproductie „in hoofdzaak in handen is van een Fransche maatschappij". Dat men tot voor kort arbeiders aanvoerde uit Engelsch West-Indië is een lapsus. Bedoeld is Engelsch Oost-Indië.

* * *

Over de vlecht-industrie in Suriname ontleenen wij het volgende aan het „Algemeen Handelsblad":

„Pater Verheggen, directeur van de in 1913 op initiatief der Roomsch-Katholieke missie te Paramaribo opgerichte vlechtschool voor de vervaardiging van Panama-hoeden, deelde in „Land en Vee", het orgaan van den Limburgschen Landbouwbond, een en ander mede over de jonge Surinaamsche vlechtindustrie.

In de vlechtschool met daaraan verbonden werkplaats zijn thans reeds 115 meisjes werkzaam of in opleiding. De tot nu toe verkregen uitkomsten hebben de overtuiging gevestigd, dat de nieuwe industrie dienstig is aan de bestrijding van den lediggang en dus ook aan de verheffing van het zedelijk peil."

* * *

„De Surinamer" van 10 Augustus ontleent aan de „Amigoe di Curaçao" het volgende bericht:

„Uit Rio de Janeiro komt het bericht, dat de Regeering des lands binnenkort concessie zal verleenen om een nieuwe telegraafkabel aan te leggen tusschen Rio de Janeiro en New York. De kabel zal langs de kust van Zuid-Amerika gelegd worden en ook de Guyana's, Venezuela, Colombia aandoen en verder over Cuba naar Amerika gaan.

Een groote verbetering en ook snellere verbinding dus ook te verwachten voor Curaçao met Zuid-Amerika."

* * *

Uit „De West" van 5 Augustus:

„Een merkwaardige oproep wordt dezer dagen in Amerika verspreid onder „Christenen", die voor vrijheid voelen. Men wil een fonds stichten van honderd duizend dollars, om die arme Boschnegers, die zoo hulpeloos en verlaten in onze binnenlanden rondzwerven, te hulp te komen. Waarom of dit beroep gedaan wordt op menschen, die voor „vrijheid" voelen, is niet volkomen duidelijk. Want als er ooit menschen volkomen „vrij" zijn, dan zijn het wel deze Boschnegers, die in de circulaire abusievelijk worden genoemd de „oorspronkelijke inwoners" van Suriname. Ieder weet, dat deze Boschnegers afstammen van weggeloopen slaven, die hier ingevoerd waren uit Afrika.

Het geld zal dienen — zoo leest men verder — om de Boschnegers allerlei ambachten (smid, timmerman, enz.) en den landbouw te leeren. Over eenige jaren verwacht men, dat de opbrengst der producten voldoende zal zijn om de onderneming zichzelve te doen bedruipen.

De oproep wekt o.i. weinig vertrouwen. Wij gelooven, dat men zijn geld beter kan besteden dan voor dit doel.

Het heet, dat het denkbeeld om deze zaak op touw te zetten, uitgegaan is van een geboren Surinamer, E. E. Nelom, thans zendeling te New York.

De circulaire draagt o.m. de onderteekening van J. E. Barnes, oud-minister van openbare werken in Liberia en J. F. Tharpe, penningmeester van het comité".

* * *

Wij lazen deze week weer eens iets over de „luiheid" der negers in Suriname. Wij zullen niet voor de zooveelste maal op het onderwerp ingaan. Wat zullen die „luie" negers in hun vuistje lachen, wanneer ze lezen van de „luiheidsgolf", die zich over de heele blanke wereld uitbreidt, juist in dezen tijd, nu arbeid zoo hoog noodig is: 8 urigen, 6 urigen, 4 urigen misschien spoedig 2 urigen werkdag!

Curaçao.

„De motie van 10 Mei".

Onder dit opschrift vermeldt de *Amigoe di Curaçao* in haar nummer van 16 Augustus l.l. hetgeen wij schreven in ons blad van 3 Juli en leidt dit als volgt in: „*Het Koloniaal Weekblad*, orgaan van Oost en West (zeker geen geestverwant van den *Amigoe di Curaçao)* bespreekt in zijn No. 27 van 3 Juli 1919 de motie van onzen Kol. Raad van 10 Mei als volgt:

Wij moeten protesteeren tegen de woorden „geen geestverwant van den A. d. C.", omdat wij als redactie van het orgaan der Vereeniging „Oost en West" niemands geestverwant zijn, van den *Amigoe* niet minder dan van wien ook, ons tot taak stellende deze redactie onpartijdig te voeren en bij het bespreken van de belangen der kolonie objectief te werk te gaan.

Deze gelegenheid grijpen wij aan, om nog eene opmerking te maken, waartoe ons de felle strijd over de benoeming van den heer Mr. Ellis in de locale pers gevoerd, aanleiding geeft. In den Kolonialen Raad is meer dan eens gezegd, dat het bij de motie niet ging om den *persoon* van het nieuwbenoemde lid, *La Cruz* heeft in zijn nummer van 14 Mei betoogd, dat het bij deze benoeming wel gegaan was om den persoon van den voorbijgeganen eersten candidaat van den Raad. Het is ons niet bekend, welke redenen dit blad voor deze bewering heeft, maar wij aarzelen niet als onze meening uit te spreken, dat in dit geval het beleid van Bestuur en Regeering ons weinig bewonderenswaardig zou voorkomen. Voor de gewraakte bewering lijkt ons overigens weinig grond te bestaan. Immers zou dan waarschijnlijk de tweede candidaat wel benoemd zijn.

* * *

Over het station voor draadlooze telegrafie op de plantage *Daniël* schrijft de *Amigoe di Curaçao:*

„In de laatste dagen worden nieuwe proeven genomen aan ons draadloos krachtstation. De ondervinding heeft bewezen, dat aan het station Daniel het aandachtig beluisteren van de geseinde berichten ten zeerste belemmerd wordt door metereologische storingen; bovendien maakt de groote afstand van daar naar de stad een geregelde kostbare autodienst noodzakelijk. Bovendien hebben nieuwe ontdekkingen en talrijke proeven uitgewezen, dat het hooge dradennet (antennes) ter opvanging der berichten, niet eens meer noodzakelijk zijn. Om al die redenen heeft men nu voorloopig al de toestellen overgebracht naar „Plantersrust" en een ruime kamer daarvoor ingeruimd. In plaats der antennes, maakt men nu gebruik van een zoogenaamd draadraam, d.w.z. het kozijn van een der ramen is bezet en omspannen met een groot aantal ± 80 draden, die dienst doen als ontvanger. Eenvoudiger kan het niet. Hier heeft men aanmerkelijk minder last van magnetische storingen, maar ondervindt men daarentegen in hooge mate het hinderlijke van de nabijheid van het station op het Riffort, wanneer daar „geseind wordt."

* * *

Hr. Ms. pantserdekschip „Zeeland" vertrekt binnenkort weer naar West-Indië, voornamelijk om gedurende een maand ter beschikking te zijn van den gouverneur van Curaçao, ten einde dezen bewindsman in de gelegenheid te stellen, aan boord van dit oorlogsvaartuig bezoeken te brengen aan de verschillende onder zijn ressort behoorende eilanden.

WAT DE INLANDER ZEGT.

Het gebeurde te Lèlès (Garoet). Zonder commentaar wordt in de *Kaoem Moeda* van 8 Juli j.l. vertaald opgenomen een artikel uit het ochtendblad van de *Preanger Bode* van 5 Juli t.v., over het gebeurde te Lèlès (Garoet).

Van andere zijde ontving de *K. M.* het volgende bericht: Hadji Hasan en volgelingen zijn geen leden van de S. I., zij wonen te Tjimareme (Leles) en bezitten 10 bouw sawah. Door het bestuur werd hun aangezegd, dat zij 42 pikols padi aan het bestuur hebben te verkoopen. Zij voelden zich bezwaard en volhardden in hunne weigering, zoodat zij om die reden een straf moesten ondergaan, welke een einde aan hun leven maakte door middel van den kogel.

In het volgende nummer schrijft een medewerker van de *Kaoem Moeda:* Op Maandag 7 Juli 1919 omstreeks 2 uur, heeft in de Kampong Tjimareme, district Lèlès (Garoet) eene „beschieting door soldaten" plaats gehad op de bewoners dier kampong, van wie men meende, dat zij in verzet tegen het gezag waren. Aan het hoofd van hen stonden Hadji Hasan en Hadji Gadjali. Van uit Garoet werden 10 automobielen gezonden met soldaten, onder bevel van den regent, den assistent-resident, den patih en den militairen commandant. Het gebeurde, dat de lieden van wie men meende, dat zij in verzet waren, toen de soldaten er kwamen, hun wapens: *golok's*, messen en *arits* (grasmessen) aan het bestuurshoofd overgaven, maar dat zij allen niet uit de woning wilden komen, waarin zij zich bevonden, naar het scheen uit vrees. Twee, driemaal beval de patih hun naar buiten te komen, doch zij volhardden in hun weigering. Daarop gaven de regent en de anderen den soldaten bevel om in de lucht te schieten, ter aanjaging van vrees. Dit gebeurde, maar die menschen wilden maar niet buiten komen. Er werd geen pardon meer gegeven, de soldaten kregen bevel om op het huis, waarin die menschen zich bevonden te vuren; tegelijk weerklonken de geweren en de kogels troffen 5 personen doodelijk, mannen, vrouwen en kinderen; 17 personen werden ernstig verwond, 24 werden geboeid en in de gevangenis gestopt. Onder de dooden bevonden zich Hadji Hasan, zijn vrouw en kind, Oedi, de vrouw van Hadji Gadjali, die pas één maand geleden was bevallen en haar kind. De gewonden werden naar het ziekenhuis vervoerd, de lijken liet men maar liggen.

Omtrent de oorzaak van deze beschieting, vernam de schrijver uit betrouwbare bron: „De opkoop van padi voor de Regeering, werd verricht door den wedana van Lèlès, met een gestrengheid en onder bedreigingen, welke voor arme menschen onaangenaam waren; geschiedde zonder rekening te houden met de groote zorgen van den kleinen man, die arm, dom en vreesachtig is. Daardoor vielen die menschen te Tjimareme als slachtoffers van kogel en gevangenis. Behalve te Tjimareme, werden dien dag ook gearresteerd menschen in het ressort Wanaradja. De president van den S. I.-kring, *Nangkapait*, en de secretaris werden verdacht met de bewoners van Tjimareme gemeene zaak te hebben gemaakt, zij werden geboeid naar de gevangenis te Garoet vervoerd. — Kasian!!!"

Van andere zijde vernam de *Kaoem Moeda* het volgende:

„In de maand *Poeasa*, kreeg Hadji Hasan bevel van zijn *loerah*, om 42 pikols padi aan het bestuur in te leveren. Maar Hadji Hasan zeide, dat hij slechts 10 pikols kon inleveren. Wel is waar bezat hij 10½ bouw sawah, doch ± 70 menschen moesten van die padi leven, zoodat, wanneer hij 42 pikols moest verkoopen, dit hem te zwaar voorkwam. Daarna kwam de *wedana* van Leles zelf bij Hadji Hasan om hem over die padi-kwestie te spreken. Doch Hadji Hasan hield voet bij stuk. Hij bleef er bij, dat hij slechts 10 pikols wilde verkoopen. Toen zeide de wedana van Lèlès: „Je bent een weerspannige. Tegen het bestuur is geen verzet mogelijk. Straks zullen zooveel soldaten bij je ko-

men, dat zij een vierkante paal in beslag nemen. Hoe wil je iets tegen hen uitrichten?'' Hadji Hasan antwoordde: „Dat er soldaten zullen komen, is geen bezwaar. Ik wil mij niet verzetten. Maar ik blijf bij mijne verklaring.''

Vrijdag 4 Juli kwam de regent van Garoet met 30 soldaten (misschien waren het politie-dienaren). Ook aan den regent verklaarde Hadji Hasan 10 pikols te willen verkoopen. De menschen waren toen in het wit gekleed en gewapend en bezig met „dikir''. *)

De regent: „Zeg, wat is er hier gaande? Houdt eens even op! Ik ben de regent, die jullie zaak in orde wil maken. Kom, vertel eens wat jullie wilt!''

Toen hield H a d j i H a s a n met „dikir'' op en zeide: „De *wedana* en de *loerah* dwingen mij om 42 pikols padi in te leveren en zij zeggen, dat, als ik dit niet doe, mij al mijne bezittingen zullen worden ontnomen en als ik mij verzet, er soldaten van Tjimahi en Tjikoedapateuh zullen komen.'' Hierop wees Hadji Hasan naar den *wedana* van Lèlès en zijn *loerah*, en schreeuwde: „Die puisterige (si djendil) en de loerah zijn het, die mij willen dwingen.''

Regent: „Hadji Hasan, doe zoo niet. En waarom ben je zoo gekleed? Werp de wapens en de witte kleeren weg!

Dit bevel werd niet opgevolgd.

Regent: „Ik ben de *boepati*, weet je dat wel?''

Hadji Hasan: „Ja, dat weet ik wel, maar neemt een boepati „berandal'' (oproermakers, muitelingen) met zich?''

Regent: „O, dat zijn mijn volgelingen, zij komen hier om je zaak te regelen. Kom, vertel eens; ik weet nog niet wat je wilt. En die witte kleeren en die wapens, doe die weg! Je zaak zal ik wel regelen.''

Eerst toen legden H a d j i H a s a n en zijn kameraden hun witte kleeren af en deden zij hun wapens weg. Daarop gingen zij in de galerij der woning zitten.

Regent: „Blijft maar staan, zooals zooeven, jullie behoeven niet te zitten.''

Doch zij bleven zitten.

Regent: „Nu, doet zoo niet meer, ik zal om jullie belangen denken. Gaat nu allen naar binnen, ik ga weer terug.''

De regent vertrok. H a d j i H a s a n en zijn kameraden hieven in huis een gejoel aan.

Maandag 7 Juli kwamen de patih van Garoet, de assistent-resident, de panghoeloe en 40 soldaten te Tjimareme.

Toen bevond H a d j i H a s a n zich buitenshuis en wachtte den *patih* op. De anderen, onder wie H a d j i G a d j a l i, waren in het huis.

Patih: „Hadji Hasan, hoe is 't nu, wil je je onderwerpen of blijven verzetten?''

Intusschen kwamen er nog meer soldaten bij.

Hadji Hasan gaf geen antwoord, hij ging in huis en sloot de deur.

Patih: „Hadji Hasan, als je vergiffenis geschonken wilt hebben, kom dan buiten. Als je geschrokken bent, zal ik je te drinken geven, ik zal je helpen (obati). Kom buiten, ik wil niets doen.''

Hadji Hasan bleef zwijgen, hij antwoordde met geen enkel woord.

Daarom werd een salvo in de lucht gegeven.

Patih: „Hoe is 't nu, blijf je er bij je niet te willen onderwerpen?''

Hadji Hasan zeide geen woord.

Daarop werden twee salvo's op het huis gegeven.

Patih: „Wil je je ook nu nog niet onderwerpen, Hadji Hasan?''

Toen kwam H. Gadjali, een schoonzoon van H. Hasan, naar buiten.

Hadji Gadjali: „Vergeving, schenk mij vergiffenis!''

Toen werd hij geboeid.

De patih riep de menschen, die in huis achter gebleven waren eenige malen toe.

Stil verlaten........

Toen werd de deur geopend en men zag lijken en het vloeien van bloed. Er zijn 5 menschen dood, n.m. *Hadji Hasan Arif*, een stok oude man, wiens tanden reeds waren afgevallen, *Soedi*, *Soekarta*, *Engko* en *Oedin*. Het aantal gewonden en gevangenen, dat naar Garoet werd vervoerd, bedraagt 24. In den spoortrein stierven van die 24 menschen er 2, n.m. een vrouw genaamd *nji Hadji Lamnah* en een man genaamd *Hadji Bakar*.

Elders wordt in de rubriek „*S. I. bekendmakingen*'' door den president en den secretaris van het S. I. bestuur te Bandong aan de overige bestuursleden medegedeeld, dat door den assistent-resident een order is uitgevaardigd, dat zoolang het onderzoek in de zaak van Lèlès nog niet is afgeloopen, de S. I. te Bandong geen vergaderingen mag houden.

Eigenlijk — zoo staat er in die mededeeling — zou deze „prentah'' bestrijding kunnen vinden, omdat: a. de Lèlès-zaak geen verband houdt met de S. I.; b. onze vergaderingen de Lèlès-zaak niet zullen bespreken; maar noodig zijn voor het kiezen van kringbesturen.

Indien politie en bestuur deze verklaring niet gelooven, kunnen zij vertegenwoordigers naar de vergaderingen zenden. Maar wij geven onzen broeders kennis, dat de vergaderingen te Boeah-Batoe enz. niet doorgaan en uitgesteld worden tot een gunstig tijdstip.

Verder wordt medegedeeld, dat de president van de S. I., als journalist de plaats moest verlaten en niet kon vaststellen, of hij bij zijn terugkomst de vergaderingen buiten de stad zou kunnen leiden. De broeders worden verzocht om geduld te oefenen. Ook het S. I.-bestuur te Trogong maakt bekend, dat de voor den 11n Juli aangekondigde vergadering niet doorgaat, omdat het plaatselijk bestuur vergunning heeft geweigerd in verband met de Lèlès-zaak.

In No. 122 van 10 Juli 1919 haalt de *Kaoem Moeda* onder het hoofd: „Opruiing door schrijvers van de blanke pers in zake het gebeurde te Lèlès'', het bericht door A n e t a uit Garoet aan het *Bat. Nbld.* gezonden aan en zegt, dat het niet is aan te nemen, dat Hadji Hasan c.s., die eerst op de vraag van den assistent-resident verklaard hebben, dat zij het gezag erkennen, doch dat zij den wedana haat toedragen, later zouden hebben te kennen gegeven, dat zij niet bevreesd waren om met het Gouvernement oorlog te voeren. De *Preanger Bode* kletst ook maar mee, zegt de *Kaoem Moeda* verder; zij beweert, dat Hadji Hasan c.s. leden zouden zijn van de S. I.; dat zij in Midden Java tot die vereeniging zouden zijn toegetreden en dat zij in het bezit zouden zijn van „djimats'', *) welke zij van Hadji Soelaiman van Rantjakoeda (Tjiawi) zouden hebben gekregen. Hadji Hasan was geen lid van de (plaatselijke) S. I. en kon ook niet elders lid van deze vereeniging geworden zijn, omdat hij een stokoude man was en steeds thuis bleef.

Elders geeft A. H. W.(ignadisastra) eenige beschouwingen over de onderwerpelijke zaak:

Herhaaldelijk — zegt hij — is het optreden van den wedana van Lèlès in de *Kaoem Moeda* beschreven, o.m. ten aanzien van den aankoop van verschillende artikelen van den kleinen man: brandhout voor de stoomwals, grind, „kerembengs'' (bamboe hekwerk ter bescherming van jonge plantjes). Die aankoopen werden alle gedaan met benadeeling van den kleinen man, omdat er lieden zijn, die geen betaling kregen en er anderen zijn, die betaling kregen ver beneden de waarde van het geleverde. 's Lands gelden benut hij voor zich zelf...... Hier zeggen wij het hoofd van plaatselijk bestuur te Garoet dank, dewijl hij aandacht wilde schenken aan het beroep van de Kaoem Moeda. Telkens wanneer er een klacht van den kleinen man in dit blad werd geplaatst, werd een onderzoek ingesteld. Maar wij kunnen ons niet vereenigen met deze handelwijze. Telkens wanneer de regent van Garoet een onderzoek deed naar het optreden van dien wedana, werden de bewijzen er van gevonden. Zoo heeft bijv. in de Kèrèmbèng-kwestie, de regent zich zelf er van overtuigd, dat de wedana de Kèrèmbèngs nog niet had betaald, of met de betaling laten wachten. Na het onderzoek en nadat de regent van Garoet in het openbaar de schuld van den wedana van Lèlès erkend had, betaalde deze eerst de waarde dier Kèrèmbèngs. Naar verluidt, was de wedana genoodzaakt daarvoor zijn paard te verkoopen...... Maar de wedana bleef op zijn standplaats gehandhaafd. Het spreekt van zelf, dat een ambtenaar, die zich herhaaldelijk schuldig maakt aan kwade praktijken, aanleiding geeft tot verbittering van het volk of bij dezen wrok verwekt. Een ambtenaar, die zoo optreedt, zal zeker niet naar behooren zijn plichten kunnen nakomen. Bij de ontmoeting tusschen den regent en Hadji Hasan, kreeg de eerste de overtuiging, hoe verbitterd Hadji Hasan's gemoed was en het is best mogelijk, dat al zijn kameraden zich evenzoo voelden. Ofschoon de regent vergezeld was van een troep politiedienaren, vreesde Hadji Hasan niet om den wedana aan te wijzen en dezen onbehoorlijke woorden toe te voegen. Door de Inlanders wordt het optreden van Hadji Hasan beschouwd en begrepen als voortspruitende uit......... *eene uiterste verbittering*, doch niet, omdat hij onbeschoft (koerang adjar) of fanatiek enz. van karakter was, zooals door eenige Europeesche bladen wordt beweerd. Inderdaad zouden de redenen voor bovengenoemd (bestuurs)-hoofd voldoende geweest zijn, om den wedana van Leles van zijn standplaats te doen heengaan. Dit is evenwel niet gebeurd, zoodat op Hadji Hasan werd geschoten.

Dit is zeer jammer.

*) Van het Arab. dikr: verheerlijking en lofprijzing van God.

*) Arab. azimat. talisman, amulet.

WAT DE CHINEES VERTELT.

Dreigbrieven. Verschillende Japansche ingezetenen van Medan ontvingen anonieme dreigbrieven, waarin geschreven werd, dat zij dezelfde behandeling zullen ondergaan als de Japanners te Singapore. Uit één bil-

let bleek, dat enkele Chineesche studenten, die daartoe waren uitgezonden, bezig waren hun landgenooten op te ruien. De Chineesche koelies gingen inmiddels voort te Balawan de Japansche booten te lossen. *(Sinar Sumatra)*.

Een Motie. Het Chineesche comité van actie te Semarang tegen het Ned. onderdaanschap zond een deputatie naar Batavia bestaande uit de heeren *Tan Kiem Siang* en *Han Kie Hie* ter bijwoning van de op 20 Juli te Batavia te houden conferentie van het hoofdcomité ter benoeming van een deputatie naar China om een motie aan de Chineesche Regeering aan te bieden ter bescherming van de Chineesche ingezetenen in Indië tegen het Ned. onderdaanschap en de militiewet *(Djawa Tengah)*.

Boycot. Op de hoeken van de straten in het Chineesche kamp te Palembang zijn waarschuwingen aangeplakt tegen den handel in Japansche goederen en met Japanners. De politie heeft de billetten in beslag genomen. De Chineesche handelaren koopen nog verboden goederen. *(Sinar Sumatra)*.

De Preanger-arrestaties. In de *Perniagan* wordt 't volgende uit de *Preanger Bode* overgenomen: „Naar wij vernemen is het bestuur van oordeel, de oproerige beweging in Noordelijk Garoet vrijwel onder de knie te hebben. Vooral het gebeurde in Leles heeft een diepen indruk gemaakt en verwacht wordt, dat de bevolking zich naar aanleiding daarvan rustiger dan ooit zal houden. Een der gearresteerden legde een volmondige bekentenis af. Men was volgens hem van zins den heiligen oorlog te beginnen en daaraan zou een groot aantal personen deelnemen over een vrij uitgestrekt gebied verspreid. Het onderzoek wordt met kracht voortgezet en als gevolg daarvan neemt het aantal arrestaties steeds toe. Den 9en Juli werden te Tjawi behalve de hadji, verkooper van *djimats*, nog drie andere personen opgevat. Ook den dag daarna zou een arrestatie plaats hebben. In het belang van het onderzoek worden verschillende zaken geheim gehouden en wij (alzoo de schr.) respecteeren dat ten volle. Het is gebleken, dat de dood geschoten Hadji Hasan op zijn manier een godsdienstleeraar was en één van de voornaamste oproerkraaiers zoo niet de ergste. Hem werd een bovennatuurlijke macht toegeschreven en hij leerde z.g. tooverspreuken, terwijl hij vele leerlingen had. De Resident stond telephonisch met de Regeering in verbinding, die blijkbaar hare goedkeuring hecht aan het optreden van het bestuur. Voor ons blijft het vreemd, dat de Inlandsche bestuursambtenaren niet eerder ontdekten, dat er wat broeide in de betrokken streek. Van de uitgebreide voorbereidingen moet toch wel iets uitgelekt zijn?"

Van Vreemde Koloniën en Verre Landen

Smuts.

Wij lezen over een beraadslaging in 't Parlement, hoe Smuts reeds slaags is geweest met de oppositie. In antwoord op de bedenkingen tegen 't aannemen van een mandaat over Z. W. Afrika, zonder dat de Duitsche bevolking gehoord was, verklaarde Smuts, dat 't D. volk van die kolonie het bestuur van de Unie boven elk ander zou verkiezen. Hoe weet hij dit?

Over de beginselen van de nationalistische politiek zeide hij, dat deze Zuid Afrika in stukken zou rijten, volgens hem moet Z. Afrika een deel van 't groote rijk blijven; daarin kan 't groot en sterk worden.

Hij verzocht generaal Hertzog zich uit te spreken of de nationalisten niet langer op afzonderlijke onafhankelijkheid voor Transvaal en voor den Vrijstaat aandrongen en of hun politiek gericht is op een afscheiding van de geheele Unie van het rijk. Hertzog antwoordde, dat het congres dat moest uitmaken. Merkwaardig is zeker wat 't Reuterbericht verder over deze redetwist weergeeft.

Smuts vond dit een ontwijkende verklaring van Hertzog. Hij plaatste daar ten stelligste tegenover, dat de Unie niet het recht heeft om zich van het Britsche rijk los te rukken. Volgens art. 19 van de grondwet is afscheiding onmogelijk en onconstitutioneel. De wetgevende macht kan zich niet van den koning scheiden.

Hertzog viel hem hier in de rede: Kan zij den koning verloochenen?

Smuts antwoordde: Neen! Volgens de grondwet niet.

Op de vraag van Hertzog, of dit dan niet kon geschieden op verzoek van het volk? gaf Smuts tot bescheid: Neen. Door een revolutie kan het natuurlijk gebeuren, maar niet met grondwettige middelen. Het veto van den koning bestaat, maar ten aanzien van gewone wetten is het verouderd. Ten aanzien van elke wet, die de Unie van 't rijk zou afscheuren, beschouwt Smuts het de plicht van den koning om zijn veto uit te spreken.

Als 't den nationalisten er om te doen is stemmen te winnen, waarschuwde hij dat het bedenkelijk is aan het volk niet openlijk te zeggen, wat de nationalistische politiek is en wat zij wil.

Uit dit alles blijkt dat Smuts zich zijne richting vast gekozen heeft. Hij wil er de nationalisten ook toe brengen duidelijk uit te spreken wát zij willen en hoe zij daartoe wenschen te komen. De kiezers zullen dan met meer kennis van zaken kunnen uitspreken aan welke zijde zij zich scharen. Hertzog heeft in een nationale vergadering 't antwoord gegeven: de nationalisten wenschen eenparig dat 't land later volkomen onafhankelijk van Engeland zal worden. De partijen zullen scherper dan ooit tegenover elkander komen te staan.

Allenby — Syrië.

Het verblijf van Sir Edmund Allenby in Londen en Parijs vestigt de bijzondere aandacht op zijn persoon, naast de zaak waarvoor hij naar Europa gekomen is. Hij is de „Special high commissioner" in Egypte. Bovendien is hij een van de groote figuren uit den oorlog, al heeft 't veld zijner bedrijvigheid niet op 't hoofdtooneel in 't Westen gelegen. Hij heeft 't Turksche leger uiteen gedreven, Palestina en Syrië zijn door zijn leger vermeesterd. 't Is juist een jaar geleden, dat hij de beslissende overwinning tusschen Rafat en de zee behaalde, nadat hij in Jericho, Jaffa, Gaza, Beersheba, Jeruzalem zegevierend zijn intocht had gehouden. In October vielen Damascus en Aleppo. Weinige dagen daarna vroegen de Turken een wapenstilstand, van toen af waren zij buiten den oorlog gesteld.

Terwijl de hooge heeren te Parijs hun aandacht aan de Duitsche en aan de Oostenrijksche vredesvoorwaarden gaven, kregen de Syrische en de Egyptische vraagstukken slechts de voorbereidingsbeurt. Thans is de oplossing ervan aan de orde en hiervoor is Allenby uit Kaïro naar Londen gekomen en is hij te Parijs gehoord.

Hij wenscht, naar verluidt, Syrië, dat van ouds Fransche sympathieën heeft, onder Fransche leiding en bescherming te doen stellen. De partij der z.g.n. Jong-Egyptenaren, die voor een geheel onafhankelijk Egypte ijvert, wordt door hem niet beschouwd als die, welke de beste gevoelens voor Egypte vertegenwoordigt. Het Nijlland heeft nog een voogd noodig, en Groot-Brittannië is hiervoor de door allen aangewezene.

De oplossing der Syrische kwestie was echter niet zoo heel eenvoudig. Zij is ingewikkelder en meer verwikkeld geworden door de tijdens den oorlog aangegane onderlinge verbintenissen. Met de toewijzing van een mandaat aan Frankrijk op zich zelf en zonder meer zou de oplossing niet afdoende geregeld zijn geweest.

In Frankrijk is Syrië sedert lang populair. „Partons pour la Sirie" is een van de algemeen gezongen liederen. Wanneer 't op verdeelen van mandaten voor stukken van 't voormalige Turksche rijk aankwam, meende men dat de toewijzing van 't Syrische gebied aan Frankrijk eigenlijk buiten kijf zou staan. Dit te meer nog daar Groot Brittanië in 1916 een verdrag met Frankrijk gesloten heeft, waarbij die opvatting bevestigd werd. Maar daarbij werd toen nagelaten mede te deelen, dat Gr. Br. in 1915 een verdrag had aangegaan met den Sheriff van Mekka, den tegenwoordigen koning van Hedsjaz, waardoor over een Syrisch mandaat of protectoraat niet kan worden beslist, zonder dat die koning en emir Fejsal geraadpleegd worden. Fr. verweet den Britten deze achterhouding. De Britten zeiden, dat geheel de wereld 't verdrag met den koning van Hedsjaz heeft gekend, de Fr. hielden echter vol, dat zij er eerst in Febr. van dit jaar van gehoord hadden, en er zich dus niets van behoefden aan te trekken. Zij hebben er ook hunne verbazing over te kennen gegeven, dat de Britten aan Hedsjaz volle vrijheid hebben verleend, terwijl de Perzen en de Egyptenaren daar voor blijkbaar nog niet rijp worden geacht. Zij zagen hierin een listigheid omdat het gebied der Arabische stammen over de Syrische grens reikt. Zoo is nu eenmaal 't vertrouwen onder vrienden in de politiek!

De kwestie is nu voor den Hoogen Raad geweest. Lloyd George en Clemenceau raadpleegden Allenby. Emir Fejsal werd eerst ook te Parijs verwacht, daarna heette 't dat hij hiervan had afgezien omdat hij alleen door Engeland uitgenoodigd was, thans lezen wij, dat hij toch aangekomen is.

De uitkomst van 't gepleegde overleg heeft niet tot een definitieve oplossing geleid. Deze kan bezwaarlijk nu al gegeven worden, de vredesvoorwaarden voor Turkije staan nog niet vast en Amerika zal in de beredderring van de Turksche kwestie ook hebben mede te spreken, terwijl Fejsal ook zijn woord komt bijbrengen. Bovendien grijpt 't Palestina-vraagstuk met 't Sionisme, ook in de definitieve regeling in.

Voorloopig is toch al een oplossing aan de hand gedaan. De Britten zullen hunne troepen naar Beneden Syrië en Palestina terug trekken. De Fransche bezetting blijft in Boven-Syrië, met uitzondering van de steden Damaskus, Hama, Homs en Aleppo. Frankrijk zal met Fejsal onderhandelen over de grens tusschen zijn gebied en dat van den koning van Hedsjaz.

Is deze storm zoo voorloopig bezworen, volgens berichten van jongen datum zou daarentegen de Egyptische politiek nog op storm staan. Een nieuwe opstand zou er uitgebroken zijn, de bloedige onderdrukking van

de vorige woelingen, zou tot een opstand van het gansche Egyptische volk, zonder onderscheid van rang en stand, geleid hebben. Daar 't bericht komt van 't bestuur der Egyptische nationale partij, kan 't wel eenzijdig gekleurd zijn. Reuter wist al te vertellen, dat een commissie benoemd is om 't voorgevallene te onderzoeken en voorstellen te doen voor den toekomstigen regeeringsvorm van 't land. Lord Millner wordt als voorzitter, Spencer, uitgever van de Westminster Gazette, als lid van de commissie genoemd.

De voormalige Duitsche koloniën.

Onze minister van buitenlandsche zaken brengt ter kennis van belanghebbenden, dat het in het voornemen der Fransche regeering ligt, om de belangen van onderdanen van neutrale landen, die geinteresseerd zijn bij Duitsche maatschappijen, gevestigd in de voormalige Duitsche koloniën, op denzelfden voet te behandelen als die van Fransche onderdanen, met dien verstande evenwel, dat zal moeten worden aangetoond, dat de neutrale onderdanen reeds vóór het uitbreken van den oorlog in dergelijke maatschappijen geinteresseerd waren. Het voornemen bestaat om maatschappijen waarvan het meerendeel der aandeelen in Duitsche handen zijn te liquideeren en de neutrale aandeelhouders schadeloos te stellen. De instandhouding van maatschappijen waarvan het meerendeel der aandeelen in geallieerde of neutrale handen zijn, wordt waarschijnlijk geacht.

In verband hiermede verdient het aanbeveling reeds thans een opgave samen te stellen van de belangen van Nederlandsche onderdanen in bovengenoemde maatschappijen.

Belanghebbenden wordt daarom in overweging gegeven opgave hunner belangen in Duitsche maatschappijen, gevestigd in de voormalige Duitsche koloniën, in te dienen bij de directie van economische zaken van ons ministerie van buitenlandsche zaken, onder overlegging van bewijzen, waaruit kan blijken, dat die belangen reeds vóór den oorlog bestonden.

Duitsche krijgsgevangenen terug uit de verre landen.

Naar officieel uit Berlijn wordt gemeld, hebben de vertegenwoordigers van de Britsche regeering bij de onderhandelingen te Keulen verzekerd, dat de Duitsche gevangenen, die zich in Egypte, Indië en op Malta bevinden, zoo spoedig mogelijk naar huis zullen worden gebracht. Men hoopt, dat zulks, voor zoover Egypte en Malta aangaat, zal kunnen geschieden met de schepen, die op het oogenblik Russische krijgsgevangenen naar de Zwarte Zee brengen.

Over de repatriatie van de Duitschers uit Kameroen, die zich in Spanje bevinden, wordt nog onderhandeld. De moeilijkheid zit hier in het gebrek aan scheepsruimte.

Naar uit New-York wordt gemeld, zou 20 September het vierde transport Duitsche krijgsgevangenen van Hoboken vertrekken. Dit transport is bestemd voor Rotterdam.

Vier Duitsche kapiteins en 26 Duitsche matrozen zijn uit Kubaansche gevangenschap te New-York aangekomen.

Den 30 September verlaat een Deensch schip Kopenhagen, om kleeding, medicamenten, enz. aan de Duitsche krijgsgevangenen in Siberië te zenden.

OOST- EN WEST-INDISCH LITERATUUR-OVERZICHT.

De West-Indische Gids.

De 4e afl. van dit nieuwe maandschrift heeft een bizonder interessanten inhoud. Ze opent met het eerste gedeelte eener geïllustreerde beschouwing van den hr. Th. van Lelyveld over de kleeding der Surinaamsche bevolkingsgroepen in verband met aard en gewoonten, een onderwerp waaraan blijkbaar nimmer de noodige aandacht is geschonken. — De hr. H. van Kol artikelt over de volksgezondheid in onze West-Indische Koloniën, waarop een bijdrage volgt van den hr. C. Bonne: De maatschappelijke beteekenis der Surinaamsche ziekten, welke beide artikelen op vele punten overeenkomst vertoonen, doch toch ook elkander in menig opzicht aanvullen. [1]) — Dr. H. van Cappellé geeft een kort opstel „De zand- en schulpritsen in het kustgebied van Suriname" (in aansluiting bij een geologische beschouwing in de Mei-afl. van dezelfde hand). — De hr. S. Kalff vertelt op de hem eigen onderhoudende wijze van Suriname's verleden. — Overigens, behalve de rubrieken Uit de pers, boekbespreking en bibliographie, nog korte stukjes: Salarisverbetering der ambtenaren in Suriname, door D. F. — Wijziging van het Reg. Reg. van de kolonie Curaçao, door J. B. — Rede van gouverneur Helfrich.

Handleidingen voor Inl. bestuursambtenaren.

Als uitgave van het Departement van Binnenlandsch Bestuur verschijnen sedert het vorig jaar verschillende handleidingen met betrekking op allerlei wettelijke bepalingen, die in de eerste plaats bestemd zijn voor de Inlandsche bestuursambtenaren, maar toch ook nuttig kunnen zijn voor anderen, blijkens ondervolgende titels. Bovendien is de tekst zoowel in het Nederlandsch als in het Maleisch gedrukt, zoodat deze boekjes tevens diensten kunnen bewijzen aan de beoefenaars der Maleische taal.

De laatst verschenen 6 deeltjes behandelen successievelijk: Toelating en vestiging van Nederlanders en vreemdelingen in Ned.-Indië. — Bepalingen betreffende het boschwezen. — Eenige desa-aangelegenheden. — Het krankzinnigenwezen in Ned.-Indië. — Accijnsheffing van inlandsch gedistilleerd. — Ontplofbare stoffen.

Tectona. Boschbouwkundig Tijdschrift.

De Juni-Juli-afl. bevat de volgende oorspronkelijke bijdragen: De bosschen en het boschbedrijf in den Kangean-Archipel, door A. Reilingh. — Over de Damaksche djatibosschen in 1772 (uit het Koloniaal Archief No. XII), door E. H. B. Brascamp. — De beteekenis van den geslachtsnaam Tectona, door J. Beumee. — Een bureau voor de statistiek c.a. van het Boschwezen, door J. R. Beversluis. — Verder de gewone rubrieken: Korte mededeelingen, referaten, vertalingen en boekaankondigingen.

Commercial Holland.

In het Sept.-Nr. een geïllustreerd artikel van den hr. J. J. Paerels: „Tabacco culture in the Dutch East Indies", terwijl de hr. J. B. Sprenger eenige regels wijdt aan „The Dutch West Indies", naar gegevens van den hr. W. R. Menkman; ook hierbij enkele plaatjes.

De Tropische Natuur.

De hr. E. Jacobson vervolgt in het Aug.-Nr. zijn, uit natuurhistorisch oogpunt belangrijk, opstel: „In het oerbos van de Ophir" (op Sumatra). — De hr. J. C. van der Meer Mohr schrijft over eigenaardige manieren van Cinnyris pectoralis Horsf. (behoorende tot de groep der honingvogeltjes of Nectarinidae). — Een en ander over kalongs (vliegende honden) is de titel eener korte bijdrage van den hr. Th. van Dort. — Ten slotte doet „Sody" mededeelingen over eenige Javaansche vogels.

Verhandelingen van het Geol. Mijnb. Genootschap.

Van de geologische serie der Verhandelingen van het Geologisch-Mijnbouwkundig Genootschap voor Nederland en Koloniën verscheen het 3e en het 4e stuk van deel IV. In No. 4 vindt men een bijdrage van den hr. N. Wing Easton, getiteld: Kristallijne schisten in West-Borneo; overigens uitsluitend bijdragen over Nederland. — Het 3e stuk bevat een zesde vervolg van Dr. R. D. M. Verbeek's Opgave van geschriften over geologie en mijnbouw van Nederl. Oost-Indië.

De Banier.

No. 32 bevat o.m. den tekst eener voordracht van den hr. D. Commelin (gehouden op het jongste Zendingsfeest te Depok) over de roeping der Europeesche Gemeente in Indië tegenover het Zendingswerk. — No. 33 brengt mededeelingen over de opening (in tegenwoordigheid van den Gouv.-Generaal) van de Christelijke Kartinischool voor Soendaneesche meisjes te Soekaboemi, de Prinses Julianaschool genoemd.

In- en Uitvoer.

Op de volgende artikelen in No. 38 van In- en Uitvoer zij de aandacht gevestigd: De wereldproductie en consumptie van cacao, door H. W. Berinsohn. — De Nederl. Indische cultuurbanken, door J. van der Meulen. — De Nederlandsche rubberindustrie, dor A. van Rossem.

Korte Berichten.

Het Nr. van 14 Aug. bevat weder een vervolg van de artikelenreeks: De markt van eenige Ned.-Indische producten te Amsterdam in 1917, zoomede een overzicht van den handel tusschen Japan en Ned.-Indië gedurende het eerste kawartaal van 1919.

Weekblad voor Indië.

No. 18 geeft, bij eenige afbeeldingen, welke betrekking hebben op de begrafenis van den vermoorden controleur J. P. de Kat Angelino, de treffende, door den hr. Van der Jagt uitgesproken grafrede. [2]) — Van den verderen inhoud van dit Nr. zij nog genoemd „Insulinde en de vraag: „Evolutionnair of revolutionnair", door Paideia. — Indische kinderzegen, door C. V.

Handelsberichten.

Ten vervolge op de mededeelingen omtrent het gebruik van mangrovebast als looimiddel, bevat No. 653 van „Handelsberichten" een en ander betreffende een van oudsher door de Inlandsche bevolking van Java toegepaste, van een accasia-soort afkomstige looistof, de pilang-bast. — Verder publiceert dit Nr. o.m. een overzicht van den landbouw in Suriname over 1918 (ontleend aan een uitgave van het Departement van den Landbouw aldaar).

Een nieuw Indisch Weekblad.

Volgens een door ons ontvangen prospectus zal, door Albrecht en Co. te Weltevreden, een periodiek worden uitgegeven, getiteld „Het Indische leven". Een Algemeen Weekblad. Hoofdredacteur Diederik Baltzerdt." (pseudoniem van K. Wybrands). Blijkens den inhoud van het prospectus zal dit blad ongeveer hetzelfde karakter dragen als het bekende Soerabajasche Weekblad voor Indië. Onder de medewerkers vindt men tal van bekende namen, terwijl de geestige teekenaar Menno van Meeteren Brouwer voor illustreering zal zorgen.

't Is te wenschen dat de uitgever eenige exemplaren — ook van de eerste Nrs. — in commissie zal geven bij

1) Zie ook de slotregels van dit overzicht.

2) Ook „De Reflector" van 2 Aug. bevat in woord en beeld bijzonderheden over de begrafenis van controleur De Kat Angelino.

een Nederlandschen uitgever, opdat deze later niet onvindbaar zullen zijn hier te lande.

De Indische Mercuur.

Hoofdzakelijke inhoud van No. 38: Korte mededeelingen van het Departement van Landb., Nijv. en Handel te Buitenzorg. No. 3. Korintji rijst, door L. Koch. — Copra en copraproducten. — Begrooting voor Ned.-Indië voor 1919. — De overzeesche handel na den oorlog. — Kultuurberichten. — Kleine mededeelingen. — Financieele berichten en verslagen. — Literatuur-opgaaf van rubber.

De Java-Post.

Onder het opschrift „Een taal-kluifje" schrijft Pr. J. van der Kolk in No. 32 over het gebruik van het hulpwerkwoord in de Marindineesche taal. — In No. 33 een artikel „Javaansche lectuur", door F. Sträter en een overzicht van den inhoud van het jongste geschrift van Pr. v. d. Kolk: Bij de oermenschen van Ned. Zuid-Nieuw-Guinea.

Locale Belangen.

De hr. D. van der Zee wijdt in afl. 3 van den 7en jaarg. eene beschouwing aan de positie der Wethouders in het algemeen, in verband met de toezegging van Mr. Kindermann in den Volksraad, waarbij de invoering van het instituut der Wethouders in het Indische gemeentewezen in uitzicht werd gesteld. — Verder in de rubriek Decentraliana een stuk: „Regeeringstoezicht op werkzaamheden der Locale Raden".

Archief voor de Rubbercultuur.

Inhoud van de Aug.-afl. (Algemeen gedeelte No. 2): De vegetatieve voortplanting van Hevea Brasiliensis, door J. G. J. A. Maas. — Een uitdunproef met 17-jarige Hevea op Bangelan, door Dr. P. J. S. Cramer. — Bruine binnenbast. — Het kunstmatig drogen van rubber.

Statistiek handel en in- en uitvoerrechten.

Bij G. Kolff en Co. te Batavia is verschenen: Statistiek van den handel en de in- en uitvoerrechten in Ned.-Indië over het jaar 1918. Deel IIa. (Java en Madoera). Samengesteld bij het Hoofdbureau der in- en uitvoerrechten en accijnzen.

Indië. Geïllustreerd Weekblad.

In afl. 25 de volgende bijdragen: Arowakken (Indianen, bewoners ook van Suriname), door d. J. d. J. — De legende van Wadjo (landschap in de afd. Boni), door J. G. Sinia. — Van den hak op den tak. Causerieën over Indië, door Lobang Roebah. — Een plaaggeest, door Lenore.

Buiten. Geïllustreerd Weekblad.

In de Nrs. 31—34 en 36—37 heeft de hr. J. F. Snelleman een interessante artikelenreeks geschreven over Indische muziek-instrumenten. Deze fraai geïllustreerde opstellen bevatten een schat van gegevens over muziekinstrumenten uit alle deelen van den Archipel; ze zijn onderhoudend en met talent geschreven, trouwens de hr. Sn. heeft als ethnograaf een goeden naam, is bovendien zeer muzikaal en beschikt over een vaardige pen.

In de Nrs. 36—37 van „Buiten" geeft nog de hr. J. Croiset van Uchelen zijn indrukken weder van „Een tocht naar het verwoeste Kloet-gebied".

Uit den inhoud van Zendingsperiodieken.

Mededeelingen van wege het Nederl. Zendelinggenootschap. Deel 63, 3e stuk. Carel Poensen, 9 Mei 1836 — 6 Febr. 1919, door Dr. N. Adriani. — Willem Luyke (1826 tot 1886), door Jonkvrouwe H. B. de la Bassecour Caan. — Gebruiken bij zwangerschap en geboorte op Talaoet, door H. J. Stokking. — Uit de Posso-zending: De werkkring Pendolo in 1918, door Dr. A. C. Kruyt.

De Rijnsche Zending. Sept. 1919. Een feestweek op Mentawei (vervolg).

De Katholieke Missiën. Sept. 1919. Slachtoffers van de Spaansche ziekte op Flores.

Onze Missiën in Oost en West. Apostolisch Vicariaat van Curaçao en Bonaire, van de Zusters Franciscanessen van Roosendaal. — Apostolische prefectuur van Nederlandsch Nieuw-Guinea. Na dertig jaren Missiewerk op Kei, door J. van der Kolk. — Geneeskunde en Ziekenverpleging in Ned. West-Indië, door E. Q. v. d. Veen Zeppenveldt. (Het is zeker toevallig dat aan dit onderwerp tegelijkertijd drie opstellen gewijd zijn; zie bovengenoemde afl. van den West-Indischen Gids).

Mededeelingen.

Van het Dagelijksch Bestuur der Vereeniging:

BUITENGEWONE ALGEMEENE VERGADERING van de Vereeniging „Oost en West", op *Zaterdag 27 September 1919*, om *2 uur n.m.*, te Utrecht, in het Gebouw van den Nederlandschen Protestantenbond, Boothstraat No. 7. (Alle leden hebben toegang).

Agenda:

1. Bespreking der propaganda-voorstellen (zie de artikelen onder het hoofd Propaganda in de Kol. Weekbladen van 31 Juli No. 31, van 7, 21, 28 Augustus, No. 32, 34 en 35 en van 4 en 11 September Nos. 36 en 37 (op het artikel in No. 37 van 11 September wordt de bijzondere aandacht gevestigd).
2. Rondvraag.

De Secretaris,

E. F. GROOSS.

LEDEN of ABONNÉ's, die het Weekblad niet tijdig ontvangen, en hun, die VERHUIZEN, wordt verzocht hiervan bericht te zenden en het nummer van de adresstrook op te geven aan den Administrateur, Heulstraat 7, Den Haag, Tel. 4519.

Vereeniging OOST en WEST.

Afdeeling 'S-GRAVENHAGE.

Aan het Bureau **Laan van Meerdervoort 187,** zijn van **10—12** en van **2—4** uur (uitgezonderd Zaterdagsmiddags) inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken voor:

Muziek- en Zanglessen.	Lessen in Machineschrijven en Stenografie.
Teeken- en Schilderlessen.	Dame als Hoofd — of hulp in de huishouding.
Lessen in moderne talen.	Kinderjuffrouw in Indië.
Fransche-, Duitsche-, Engelsche- en Italiaansche Conversatielessen.	Indische massage en manicure, uitsluitend voor Dames en kinderen.
Opleiding admissie examen H. B. S. en Gymnasium.	Zweedsche gymnastiek, Heilgymnastiek, enz., uitsluitend voor Dames en Kinderen.
Schrijf-, Type- en Vertaalwerk.	

Deze inlichtingen zijn ook te verkrijgen op schriftelijke aanvraag bij den Secretaris der Commissie voor hulp aan werkzoekenden, den heer J. A. SOETENS, **Buijs Ballotstraat 15.**

Aan bovengenoemd adres zijn ook inlichtingen te bekomen omtrent Families, die zich belasten met de opvoeding van kinderen, omtrent hotels, pensions, inrichting, medische hulp, onderwijs, enz.

☛ Indische bedienden, die met een familie naar Indië willen terugkeeren of van dienstbetrekking wenschen te veranderen kunnen zich wenden tot: **„PERSINGGAHAN"**, Advies-Bureau en tehuis voor Ned.-Ind. Bedienden van de Vereeniging „Oost en West", Dir. F. DE MUNNIK, **van Boetzelaerlaan 2, Den Haag, Telef. Scheveningen 248,** waarook gelegenheid bestaat voor logies, tegen een billijke vergoeding.

OPGAVE van Leden der Vereeniging „Oost en West", die zich beschikbaar stellen voor het geven van privaatlessen in Indische talen, Staats- en Strafrecht.

A. H. J. G. WALBEEHM, Hooge Rijndijk 55, Leiden. — Javaansch. — Maleisch.
Mr. E. RIJKE, Witte Singel 46, Leiden. — Javaansch. — Maleisch. — Madoereesch. — Staatsinstellingen van Ned. O.- en W.-Indië. — N.-I. Strafrecht. — N.-I. Strafvordering.
S. TAGOR, Inl. Veearts, Korte Janstr. 19, Utrecht. — Maleisch. — Battaksch.
IBRAHIM GELAR DATOEK TAN MALAKA, Gooilandsche weg 6, Bussum. — Maleisch. (Nadere informaties Ned.-Ind. Onderwijs- en Studiekas, Rokin 84, Amsterdam).
P. DE HAAN, Gep. N.-I. Onderwijzer, Leeraar Handelsschool, Valkenboschkade 518, Den Haag. — Maleisch. — Land- en Volkenkunde.
J. J. F. SCHREUEL, Gepens.-Assist.-Res., van Imhoffstr. 25, Den Haag. — Maleische taal- en letterk.
B. TH. BRONDGEEST, Heerenweg 199, Haarlem. — De Islam en zijn beteekenis voor Indië. — Arabisch. — Maleisch. — Javaansch.
A. H. JANSEN, Hamerstraat 25, Bussum. — Maleisch (gramatica, correspondentie, spreken); geeft les te: Bussum, Naarden, Weesp, Amsterdam, Hilversum, Baarn, Laren en 's-Graveland.
Mr. F. C. L. MEIJER, Hoogeweg 56, Zantvoort. — N.-I. Strafrecht - N.-I. Strafvorder. - Alg. Ind. vraagstukk.

LEDEN, die in deze opgave opgenomen wenschen te worden, kunnen zich opgeven aan den Secretaris der Vereeniging, Heulstraat 17, 's-Gravenhage.

*** Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging *„Oost en West"*, Heulstraat 17, Den Haag, zijn de navolgende werkjes verkrijgbaar:

a. **Een Boekje over onze Oost voor hen, die er niet geweest zijn,**
door J. H. en H. B.
Prijs: 1 exemplaar **f 0.10,** porto f 0.02; 50 ex. **f 2.80,**
voor Departementen en Leden der „Maatschappij tot Nut van het Algemeen" **f 2.20** per 50 ex., plus 25 cent voor frankeerkosten.

b. Onze Oost II. **Iets over den Inlander en zijn Zieleleven,**
door T. J. BEZEMER.
Prijs: 1 exemplaar **5 cent,** porto f 0.01; 50 ex. **f 2.—;**
voor Departementen en Leden der „Maatschappij tot Nut van het Algemeen" **f 1.55** per 50 ex., plus **25** cent voor frankeerkosten.

*** Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging „Oost en West", Heulstraat 17 en de Firma MARTINUS NIJHOFF, Lange Voorhout 9, Den Haag, zijn verkrijgbaar:

a. Onze West (Tweede druk) bestaande uit: I. **De Kolonie Suriname,** door FRED. OUDSCHANS DENZ;
II. **De Kolonie Curaçao,** door Mr. B. DE GAAY FORTMAN.
Prijs per exemplaar **f 0.50** en f 0.03 frankeerkosten.

b. Staats- en partic. betrekkingen in onze Overzeesche Bezittingen; Werkkring en Vooruitzichten.

No. I. **De Bestuursambtenaren in Nederl.-Indië.** (2de, geheel omgewerkte druk met 8 foto's).
Prijs: **f 0.75** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.
No. II. **De Geëmployeerde bij de Javasuiker-Industrie.** (2de, verbeterde druk).
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.
No. III. **De Rechterlijke Ambtenaar in Nederlandsch-Indië.** (Tijdelijk uitverkocht)
Prijs: **f 0.15** per exemplaar en f 0.01 frankeerkosten.
No. IV. **De Ingenieur in Nederlandsch-Indië.** (Tijdelijk uitverkocht).
Prijs: **f 0.40** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.
No. V. **De Ambtenaar bij het Boschwezen in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.
No. VI. **De Ambtenaar bij het Onderwijs in Nederlandsch-Indië.** (2de verbeterde druk).
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.
No. VII. **De Vooruitzichten van den Nederlandschen arts in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.
No. VIII. **De Ambtenaar bij den dienst der in- en uitvoerrechten en accijnzen in N.-Indië.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.
No. IX. **De Ambtenaar bij de Gouvernements-Marine in Nederl.-Indië.** (2de verb. druk.)
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.
No. X. **De Ambtenaar bij den Post-, Telegraaf- en Telefoondienst in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.
No. XI. **De Geëmployeerde bij de Rubber-(caoutchouc) cultuur en bij eenige Bergcultures in Nederl.-Indië.**
Prijs: **f 0.40** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

N.B. *Beleefd verzoek bij bestelling het kostende vooral per postwissel of in postzegels toe te zenden aan het Informatie-Bureau, Heulstraat 17, te 's-Gravenhage.*